

I beregningen av utslippsreduksjon er det forutsatt at bilparken har en gjennomsnittlig levetid på 15 år, mens den gjennomsnittlige levetiden for biler i Norge nå er 18 år. Effekten av forhøyet vrakpant for eldre dieselmotorer i 2008 kan bidra noe til redusert levealder. I et utvidet klimaregnskap (som tar med seg produksjon utenfor regionen), vil kortere levetid på bilparken virke negativt for klimaregnskapet.

4.3 Stasjonær energi

4.3.1 Resultatmål: Det skal ikke være utslipp fra stasjonær energibruk etter 2020

Visjon for Oslo 2030

Bygningene i Oslo har et lavt energiforbruk. Det brukes ikke lenger fossil energi til oppvarming. Fjernvarmesystemet er utvidet og nye boliger bygges enten som passivhus eller som energinøytrale bygninger. All bygningsmasse er etterisolert til lav- eller passivhusstandard og varmes opp med fjernvarme eller mer miljøvennlige og energieffektive løsninger.

I forslag til klimahandlingsplan for Osloregionen 2030 er det beskrevet tiltak som til sammen kan redusere klimagassutslipp fra stasjonær energi med anslagsvis 70-80 prosent i forhold til 1991-nivået innen 2030, se tabell nedenfor og figur 13. Dette innebærer at fyringsolje og gass til oppvarming må fases ut og kun kan tillates brukt som spisslast eller som reservelast.

For vurderinger av tiltakenes kostnadseffektivitet vises det til tidligere utredninger for Osloregionen (2003), Nasjonal klimatilaksanalyse (Statens forurensingstilsyn 2007 og 2005) og Lavutslippsutvalgets utredning (2006). Det er ikke regnet utslippsreduksjoner som følge av redusert elektrisitetsbruk.

Reduksjon av klimagassutslipp fra stasjonær energibruk vil særlig måtte følges opp på bakgrunn av vedtak om utfasing av oljefyring og gass til oppvarming inne 2020. For kommunale bygg skal denne ufasingen være iverksatt før 2012. Vedtaket innebærer at 16 000 oljekjeler skal fases ut innen 2020. Samtidig skal bruk av fyringsolje og gass som energikilde i fjernvarmesystemet fases ut.

En rekke av tiltakene/virkemidlene som er nødvendig for en slik utfasing er statlige eller kan løses i et samarbeid mellom stat og kommune/fylke. Som del av Framtidens byer har Oslo blant annet vurdert følgende tiltak som vil være nødvendig for å nå de ulike resultatmålene for stasjonær energi.

4.3.2 Delmål: Bruk av oljefyring til oppvarming skal avvikles innen 2020

Tiltak og virkemidler

Oslo kommune vil følge opp Handlingsprogram for effektivisering og omlegging av stasjonær energibruk i Oslo kommune (byrådssak 243/07), samt vedtak i bystyret (bystyresak 444/08) om utfasing av oljefyring: "Byrådet bes legge fram en utfasingsplan for fossilt brensel til oppvarming med konkrete tiltak for å nå målet om at all bruk av fossilt brensel til energi i hele byen skal fases ut innen 2020. Kommunen benytter sin oversikt over oljefyrer i privat bruk i Oslo for å henvende seg direkte til de det gjelder med sikte på å få byttet ut disse oljefyrene til fordel for fornybare alternativer. Utfasingsplanen bør ha en strategi for systematisk samarbeid med de største aktørene for å få på plass forpliktende avtaler om

utfasing av all fossilt brensel og sikre at det ikke installeres nye oljefyrer. Saken må også omhandle forslag til hvordan biofyringsolje kan erstatte fossil olje for å dekke det ekstra varmebehovet de kaldeste dagene.”

Oslo kommune vil følge opp to hovedstrategier for å fase ut bruk av oljefyring til oppvarming innen 2020: forsert utbygging av fjernvarme basert på fornybare energiresurser og utfasing av oljekjeler i alle bygg.

Forsert utbygging av fjernvarme, +1.000 GWh, basert på fornybare energiresurser og avfall, inkl. spisslast:

- Utvikle system for spisslastløsninger basert på bioenergi (biofyringsolje og biopulver)
- Tilknytningsplikt for eksisterende bygg med sentralvarmesystemer innen 2020
- Stimulere til vannbåren varme i alle øvrige nye og eksisterende bygg gjennom skattefordeler og støtteprogrammer
- Utvide statlige og kommunale tilskuddsordninger for ombygging til sentralvarmesystemer i eksisterende bygg
- Det skal brukes fornybar energi også for spisslast (f.eks. ta i bruk biofyringsolje).

Utfasing av oljekjeler i bygg:

- Stimulere til utfasing av oljekjeler i alle nye og eksisterende bygg gjennom økte kommunale og statlige tilskudd
- Statlig forskrift med forbud mot installering av og utskifting til ny olje- og gasskjel i alle bygg i Oslo innen 2009.
- Kommunal forskrift med forbud mot installering av og utskifting til ny olje- og gasskjel i alle bygg i Oslo som virker inntil statlig forbud er iverksatt
- Vurdere bruk av kommunale avgifter for fyringsolje som dekker en større region med økt tilskudd til klimafond
- Statlig vedtak om utfasing av oljefyring i egne bygg
- Vurdere behovet for et statlig forbud mot levering av fossil fyringsolje etter 2020
- Stimulere til alternative småskala anlegg som varmpumper og biobrensel/vedfyring, samt utvikle marked for bruk av biofyringsolje for oljekjeler i en overgangsperiode.

Iverksetting og barrierer

Det finnes ingen oversikt som nøyaktig viser antall oljefyringsanlegg i Oslo. Beregninger ut fra solgt fyringsolje og Statistisk sentralbyrås folketelling i 2001 tyder på at det er ca. 16 000 oljefyringsanlegg i Oslo. Dette er varmeanlegg som gir varme til vannbårent distribusjonssystem til radiatorer eller gulvvarme. Oljefyring er ofte koblet sammen med en elektrisk kjel slik at byggeieren kan velge det alternativet som til enhver tid er billigst.

For å sikre en utfasing av oljefyringsanlegg i Oslo vil det være behov for et forbud mot installering og utskifting av oljefyr i alle bygg. Kommunen har i dag ingen hjemmel for å pålegge en huseier å avvikle oljefyringsanlegget. Kommunen vil kunne bidra til utfasing gjennom tilskudd til overgang fra olje til fornybar energi. Oslo kommunes Enøketat stimulerer til overgang fra oljefyring til fjernvarme, varmpumpe eller biobrensel ved å gi tilskudd gjennom Klima- og energifondet.

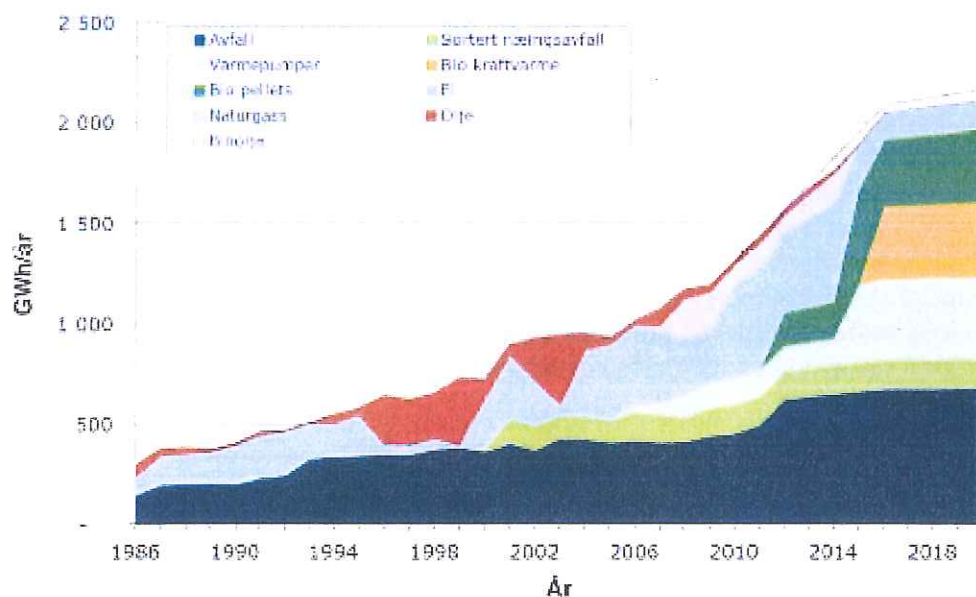
Et forbud mot installering og utskifting av oljekjeler er varslet av Olje- og energidepartementet. Forutsetter vi normal levetid for installerte oljekjeler vil en betydelig

andel oljekjeler kunne fases ut innen 2020. Olje- og energidepartementet har ikke uttalt seg om gasskjeler omfattes av forbudet. Denne beslutningen kan bli avgjørende for om oljekjelene skiftes ut med gasskjeler eller biokjeler.

Ved et tidlig forbud vil trolig en fjerdedel av oljekjelene i Osloregionen fremdeles være i drift. Dette medfører behov for ytterligere virkemidler for å sikre at disse oljekjelene fases ut tidligere enn naturlig levetid for oljekjelene tilsier. En mulighet vil være å legge til rette for bruk av biofyringsolje som alternativ til fossile brenslers i oljefyringsanlegg som ikke er fjernet i 2020 og til bruk som reserve og spisslast.

En utfasing av oljefyringsanlegg må sees i sammenheng med hvilke energikilder oljekjelen erstattes av. Biobrenselanlegg krever en del plass, og kan derfor være vanskelig å få til i bysentrum. Utfasingen må derfor sees i sammenheng med en omfattende strategi for omlegging av energiforsyningen i Oslo. En slik omlegging må basere seg på tilknytning til fjernvarmeanlegg og utskiftning av elektriske panelovner gjennom å stimulere til småskala energiforsyning.

Oslo kommune har mål om en økning i fjernvarmeleveransen i Osloregionen med 1000 GWh. Hafslund fjernvarme jobber kontinuerlig med utvidelse av fjernvarmeleveransen i tråd med denne målsetningen. Utvidelsen vil kreve en stor økning i den fornybare varmeproduksjonen. De første årenes økte leveranse vil bli dekket av økt avfallsvarmeutnyttelse på Klemetsrud og den tredje avfallsforbrenningslinjen som blir bygget på Klemetsrud i regi av Energigjenvinningsetaten. Videre planlegges det et biokraftverk på Klemetsrud samt en sjøvannsbasert varmepumpe i tilknytning til Bjørvika.

Figur 13: Hafslund fjernvarmes planer for energikilder ved utvidelse av fjernvarmenettet til 2 TWh

Hafslund Fjernvarme vil utarbeide en plan i samarbeid med kommunen om å fase ut bruken av naturgass og fyringsolje til spisslast i fjernvarmesystemet. Dette forutsettes på sikt å kunne erstattes med biofyringsolje, biogass og biopellets.

Tidshorisont

Klimaforliket mellom regjeringspartiene og partiene Høyre, Venstre og Kristelig folkeparti i Stortinget i januar 2008 vil føre til et forbud mot å installere nye og erstatte gamle oljekjeler

med nye i eksisterende bygg. Dette vil i praksis fase ut alle oljekjeler i bygg over 500 m², både offentlige og private, frem mot 2030. Avhengig av overgangsfase og iverksetting av et statlig forbud, vil det i tillegg kunne være nødvendig med en raskere og mer omfattende innfasing av forbudet i Oslo gjennom en kommunal forskrift.

Utbygging av fjernvarmenettet i Oslo vil gjøre det lettere å realisere utfasing av oljefyring i Oslo. Utfasing oppvarming med fossil energi i Oslo forutsetter et snarlig forbud mot utskifting og installering av oljefyr som gjelder for alle bygg i Oslo. Et forbud mot installering og utskifting vil derfor måtte suppleres med iverksetting av andre virkemidler slik som støtteordninger og eventuelt andre restriktive virkemidler slik som et forbud mot salg av fyringsolje fra 2020.

Økonomi

Statens forurensningstilsyn har beregnet konvertering fra oljefyring til fornybar energi som et tiltak med varierende samfunnsøkonomisk lønnsomhet og med middels høy kostnad (årlige merkostnader på mellom 200 og 600 kroner per tonn CO₂ redusert). Kostnadene vil avhenge av om oljefyringsanleggene befinner seg i boliger, næringsbygg eller kontor, om de kan tilknyttes fjernvarme eller ikke, og av fyringsanleggets alder. Med tilskudd fra Enøketaten og Enova vil ikke overgangen til fjernvarme være noe stort finansieringsproblem, men en fullstendig utfasing av oljefyringsanlegg vil trolig kreve en økning av tilskuddsmidlenes omfang. Huseiere kan får i dag inntil 50 prosent av kostnadene knyttet til ufasing av oljefyr fra Klima- og energifondet. Byrådet vedtok i 2008 å heve tilskuddet fra kroner 1 til 1,50 per levert kWh dersom de går over til fornybar energi som fjernvarme, varmepumpe eller biobrensel. Den økonomiske terskelen for å gjennomføre omlegging fra olje til fornybar energi skal derfor være lav.

Ansvarlig

Oslo bystyres vedtak om utfasing av oljefyr vil følges opp av kommunens virksomheter. Byrådet vil være ansvarlig for å foreslå virkemidler som gjør en slik utfasing mulig. Kommunen har imidlertid ikke myndighet eller midler til alene å nå vedtakets mål om utfasing innen 2020. Iverksetting vil derfor kreve tett samarbeid med staten, næringsliv, organisasjoner og byens innbyggere. Informasjon og kampanjer for konvertering fra olje til fornybar energi kan tenkes gjennomført både gjennom statlige informasjonskampanjer (Enova), kommunene (Enøketaten og regional Klimakontor), samt frivillige organisasjoner og næringsliv. Et statlig vedtak om forbud mot bruk av oljefyring i statlige bygg i Oslo vil være et naturlig tiltak for å støtte opp under Oslos handlingsplan for effektivisering og omlegging av stasjonær energibruk.

Hafslund Fjernvarme vil gjennom utbygging av fjernvarmesystem med fornybar energi være en sentral aktør for å sikre at bystyrets vedtak om utfasing av fossil oppvarming i Oslo nås innen 2020. Dette ettersom konvertering fra oljefyringsanlegg til fjernvarme vil være et sentralt tiltak for storskala av konvertering fra olje til fornybar energi.

Reduksjon av klimagassutslipp

Totalt vil en utfasing av fossile brenslere til oppvarming i Oslo medføre at de direkte utslippene fra stasjonær forbrenning vil reduseres med 100 prosent. Dette innebærer en reduksjon på ca. 450 000 tonn CO₂. Dette tilsvarer en reduksjon på rundt 35 prosent sett i forhold til de totale klimagassutslippene i Oslo i 2006.

4.3.3 Delmål: Alle kommunale oljefyrer skal fases ut før 2012

Oslo kommune vil følge opp Handlingsprogram for effektivisering og omlegging av stasjonær energibruk i Oslo kommune (bystyresak 444/08) om utfasing av oljefyring i kommunale bygg:

1. Utfasing av oljefyrer i kommunale virksomheter

1.1. All bruk av oljefyr i kommunale virksomheter fases ut i løpet av 2011.

1.2. Byrådet bes legge frem for bystyret en detaljert plan for hvordan utfasingen skal finne sted. Planen må inneholde en oversikt over hvilke virksomheter som i dag benytter oljefyrer, og en tidsplan for når disse skal byttes ut. Planen skal også inneholde kartlegging av ENØK-potensialet i virksomhetenes bygningsmasse.

1.3. Den innføres et absolutt forbud mot installasjon av oljefyrer i nye kommunale bygg.

1.4. Ved reforhandling av eksisterende leieavtaler, eller ved inngåelse av nye, skal det stilles krav om bruk av fornybare energikilder til oppvarming der kommunen er leietaker. Det kan gjøres unntak ved fornying av leiekontrakter for kommunale boliger.

Videre har bystyret vedtatt at klima- og energifondets finansieringsstøtte og lån forbeholdes prosjekter i regi av privatpersoner og andre private aktører. Kommunen selv, dens etater og foretak har et selvstendig ansvar for å følge opp bystyrets vedtak innenfor gitte budsjettammer.

Tiltak og virkemidler

Oslo kommune vil skifte ut alle kommunale oljefyrte fyringsanlegg med fjernvarme, biobrensel eller andre miljøvennlige energibærere før 2012 i tråd med bystyrets vedtak. Denne utfasingen skal iverksettes ved følgende virkemidler:

- Utfasingsplan for alle bygg og samordning med Hafslund fjernvarme
- Bevilgning av investeringsmidler til utfasing av oljefyring på de kommunale budsjettene for 2010 og 2011
- Tilskudd til utfasing fra Enovas støtteordninger eller som ekstraordinær investeringsstøtte
- Stimulere til utfasing av oljekjeler i alle kommunale bygg gjennom statlige tilskudd
- Ekstraordinær kommunal finansiering til prosjektering og initiering av prosjekter i 2009.

Iverksetting og barrierer

Tiltaket innebærer at rundt et stort antall oljefyringsanlegg skal fases ut før 2012. Enøketaten har i samarbeid med byggforetakene utarbeidet en oversikt over anlegg og mulighet for tilknytning til fjernvarmenettet. Biovarme eller varmepumpe er aktuelt for anlegg utenfor konsesjonsområdet for fjernvarme, 79 anlegg.

Enøketaten har sendt inn en felles søknad om tilskudd fra Enova til utfasing av oljefyringsanlegg på vegne av de kommunale foretakene. Resterende finansiering må dekkes over de kommunale virksomhetenes budsjetter. Dette innebærer at prosjektering og kostnadsberegning må iverksettes umiddelbart i de enkelte virksomheter.

I en overgangsfase vil det være mulig å skaffe til veie biofyringsolje til bruk i kommunale bygg som ikke har faset ut sine oljekjeler før 2012. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til kvalitet, tilgang, pris på biofyringsolje, miljøbelastninger og hensyn til matproduksjon. Det samme gjelder utslipp av klimagasser fra produksjon av biofyringsolje.

Tidshorisont

Gjennomføring av vedtaket om utfasing innen 2012 vil være avhengig av en tett oppfølging av utfasingsplan for alle bygg og samordning med Hafslund fjernvarme. Det vil være nødvendig at det er dekning for alle investeringskostnader på budsjettene for 2010 og 2011. Hver omlegging fra olje til varmepumpe eller andre energiløsninger må prosjekteres og budsjetteres. Oslo kommune arbeider med å få dette gjennomført innen utgangen av 2011. Imidlertid vil det kunne være begrensninger i hva markedet kan gjennomføre i løpet av kort tid. Dette kan gjøre det vanskelig å iverksette utfasing innen 2012, selv ved ekstraordinære finansiering for 2009.

Økonomi

Merkostnadene knyttet til ufasing for anleggene i Oslo vil variere i forhold til om det vil være mulig å koble seg til fjernvarmenettet, avstand til fjernvarmenettet og hva slags type alternativ anlegg som velges. Ikke minst vil kostnadseffektiviteten være avhengig av framtidig pris for fossile brensler. For Oslo kommune er kravet om utfasing av all oljefyring før 2012 det klimavedtaket som vil gi den viktigste økonomiske virkningen på de kommunale virksomheters kommende budsjetter.

Det var i alt 202 anlegg (et anlegg kan ha flere kjeler) som ble fyrte med olje høsten 2008. Av disse vil 123 kunne få fjernvarme med en gjennomsnittskostnad på ca 100 000 kroner altså ca 12,5 millioner kroner totalt. De øvrige 79 må anlegge varmepumper til ca 1,5 mill eller biobrenselanlegg til ca 2,1 mill kroner per adresse. Total kostnad (som også inkluderer renovasjon av fyrrommene) for kommunen kan antydes til et sted mellom 110 og 150 mill kroner. (Undervisningsbygg har for sine anlegg anslått kostnaden til mellom 90 og 110 mill).

For å komme i mål før år 2012 bør det tas høyde for dette i budsjettet for 2010, selv om hvert tiltak ennå ikke er prosjektert eller tidsbestemt på årene 2010 og 2011.

Fratrukket vanlig delfinansiering fra Enova kan kostnadene anslås til rundt en million kroner per anlegg.

Ansvarlig

Enøketaten og Hafslund vil være ansvarlig for en utfasingsplan for oljekjeler henholdsvis utenfor og innenfor tilknytningsområde for fjernvarmenettet. De kommunale virksomheter som varmes opp med oljefyring vil ha et selvstendig ansvar for å fase ut oljefyring til oppvarming i sine bygg. Staten kan bidra til gjennomføring av tiltaket ved å gi støtte til nødvendige investeringer. Oslo kommune vil ha behov for at Enova ser på gjennomføring av utfasing av oljekjelene som ett samlet prosjekt for å sikre fleksibilitet i gjennomføring.

Reduksjon av klimagassutslipp

Gjennomføringen av dette tiltaket vil bidra til utfasing av utslipp fra oljefyring innen 2020.

4.3.4 Delmål: Effektivisering av stasjonær energibruk i Oslo kommune

Tiltak og virkemidler

Målet om å halvere Oslos klimagassutslipp innen 2030 måles i forhold til direkte utslipp som forårsakes av kilder lokalisert i Oslo kommune. Dette innebærer at utslippstallene ikke inkluderer mulige utslipp fra forbruk av elektrisitet. Osloregionen skal redusere klimagassutslippene uten å øke bruken av elektrisitet utover 2005-nivået (temperaturkorrigert). Oslo ønsker å legge til rette for energi- og miljøeffektive bygninger og bygningsmiljøer (Kommuneplan 2008).

Handlingsplan for effektivisering og omlegging av stasjonær energi viser vil at kommunen skal stimulere til energieffektivisering i bolig-, nærings- og andre bygg i Oslo. I tillegg skal finansieringen av tiltak for energieffektivisering og energiomlegging i Oslo styrkes. For å sikre at det totale elektrisitetsforbruket ikke øker, bør bruk av strøm til oppvarming unngås i størst mulig grad (bystyresak 444/08).

Effektivisering av stasjonær energibruk i Oslo kommune vil skje ved å stille krav til energibruk i nybygg, støtte enøktiltak i eksisterende bygningsmasse, synliggjøre tekniske løsninger for passivhusstandard gjennom pilotprosjekter og bruke informasjon aktivt som virkemiddel:

Skjerpede energirammekrav for nybygg; boliger og næringsbygg, passivhusstandard:

- Alle nye private bygg i regionen skal følge ny teknisk forskrift til plan- og bygningsloven (TEK07) som blant annet setter krav til netto energibehov i bygg.
- Oppfordre private aktører til å følge krav i framtidige krav til maksimalt energibehov i bygninger (ved å følge forslag fra revisjon av teknisk byggeforskrift i 2009)
- Oslo kommune får forsøksstatus og faser inn strengere krav til maksimalt energibehov i nye private bygg (i henhold til revisjon av tekniske byggeforskrift i 2009)
- Alle nye offentlige bygg i Oslo søkes bygget som passiv-/lavenergihus
- Alle nye bygg som bygges i kommunal regi skal være passiv/lavenergihus
- Samarbeide med private aktører om realisering av pilotbygg med passivhusstandard

Enøk i eksisterende bygningsmasse – etterisolering, utskifting av vinduer, bedre tetthet, styringssystem, intelligent belysning, sparedusj/armatur, mv:

- Sette strenge krav til energibehov ved større ombygginger og rehabiliteringsprosjekter (for eksempel oppfylle klasse B (lavenergistandard) i den kommende norske energimerkeordningen for bygninger)
- Vurdere forbud mot direkte elektrisk oppvarming (panelovner) i bygg
- Energiselskapene bør tilby energisparekontrakter (Energy Performance Contracting) ved å gjennomføre pilotprosjekter og informasjon
- Stimulere til produksjon av strøm i lokale/bygningsintegreerte anlegg med solceller
- Samarbeide med private aktører om realisering av private passivhus som pilotprosjekter for rehabilitering

Krav om informasjon om bygningenes klimapåvirkning:

- Krav om klimavurderinger (livsløpsperspektiv) ved innkjøp av varer og tjenester til nybygg, vedlikehold og drift av bygg og virksomheter
- Forsøksordning for tidlig iverksetting av krav om energisertifisering ved omsetning av eiendom
- Nytt klassifiseringssystem for private byggeiere
- Utarbeide klimaregnskap for alle prosjekter over en viss størrelse
- Etablering av en norsk standard for livssyklusvurdering av bygninger (LCA)

Iverksetting og barrierer

Det er utfordringer knyttet til å lage enda strengere krav til energibehov i nye private bygg gjennom forskrift til plan- og bygningsloven (TEK07). Det legges imidlertid opp til skjerping hvert 5. år. Den nye plan- og bygningsloven følger en revisjon av TEK i 2009 som vil skjerpe kravene til energibehov ytterligere.

Potensialet for reduksjon av energibruk i nybygg er stort. For eksempel vil et krav om passivhusstandard medføre om lag 50 prosent redusert energibehov i forhold til nye tekniske forskrifter til energibruk (TEK07). Bystyret har fattet vedtak om at en skal kreve passiv- eller lavenergistandard for alle kommunale bygg. Det er rettslig mulig at alle nye offentlige bygg i regionen skal følge eller overoppfylle TEK07, hvis byggherre pålegger dette. Undervisningsbygg KF følger i dag strengere krav enn kravene som stilles i TEK07.

Lokale krav for private byggherrer som går lenger enn TEK07 i Osloregionen vil imidlertid kreve endring i plan- og bygningsloven, men det kan være fullt mulig å gjennomføre krav om passivhusstandard i pressområder gjennom utbyggeravtaler.

I dag er det ingen klare krav til andre passivhus enn boliger. Det vil derfor være påkrevd å utarbeide skjerpede energirammekrav for nybygg ved å benytte kommende norsk passivhusstandard for boliger for næringsbygg.

ENØK i eksisterende bygninger er privatøkonomisk lønnsomt. Til tross for at enøktiltak i tillegg støttes av Oslo kommunes Klima- og energifond og Enova, er interessen fortsatt liten for å gjennomføre slike tiltak. For å øke gjennomføringshastigheten er det behov for å se nærmere på utforming og innhold i de eksisterende støtteordningene, samt identifisere og overkomme andre barrierer.

Tidshorizont

Alle tiltakene innen stasjonær energi i dagens klimahandlingspakke er aktuelle også fremover mot 2030. Ambisjonsnivået og omfanget av virkemidler vil måtte skjerpes hvis den totale veksten av energi skal snus til reduksjon fram mot 2020. Dette gitt forventning om høy befolkningsvekst i Osloregionen og vedtaket om utfasing av oljefyring i Oslo, som også innebærer at oljefyring må erstattes som spiss- og reservelast i fjernvarmeleveransen i Oslo.

Spesielt viktig vil det være å redusere bruk av elektrisitet til oppvarming i eksisterende bygningsmasse, hvor det er et betydelig innsparingspotensial gjennom bruk av varmepumper. Andre tiltak kan også vurderes, slik som vannsolfangere i bygg med stort behov for varmt tappevann og varmegjenvinning fra gråvann i større bygg, hvor det genereres mye gråvann.

Et forbud mot bruk av panelovner til oppvarming etter et gitt årstall vil kunne realisere et betydelig energieffektiviseringspotensial i boliger og næringsbygg. Dette ved å sikre at

bygherrer installerer varmepumper eller alternativ energiforsyning innenfor en gitt tidshorison. Kommunen har ingen hjemmel for å iverksette et slikt forbud. Et eventuelt forbud vil måtte vurderes i forhold til prinsipper om et fritt energimarked.

Økonomi

Basert på analyser av energiprisutvikling har vi anslått at det i perioden fram til 2030 vil bli gjennomført enøktiltak som gir utslippsreduksjoner på 12 til 15 prosent. Øker energiprisene vil enøk-potensialet øke.

Klima- og energifondet er Oslo kommunes viktigste virkemiddel for å bidra til en mer effektiv energibruk i Oslo. Kommunen stimulerer i dag innbyggerne og næringslivet til omlegging av energibruken i miljøvennlig retning gjennom tilskudd fra dette fondet. I løpet av en tiårsperiode har fondet bidratt til å redusere den årlige energibruken med rundt 1,3 TWh, noe som tilsvarer rundt 10 prosent av dagens energibruk i Oslo kommune.

Ansvarlig

Enøketaten og Enova vil være viktige aktører med hensyn til å gi insentiver for omlegging til en mer effektiv energibruk i eksisterende bygg. Tilskuddsmidler som disponeres regionalt vil være av betydning. Staten og kommunen kan bidra ved å vurdere strengere krav til energiforbruk ved nybygg og raskere innføring av nye forskrifter i Osloregionen. For en økt satsing på informasjon om energisparing anbefales det å opprette et Klimakontor som et samarbeid mellom kommunene i Osloregionen og med statlig støtte. Utover dette kreves et aktivt samarbeid med næringsliv og innbyggere.

Reduksjon av klimagassutslipp

Det er ikke beregnet virkninger av tiltak for å effektivisere og legge om stasjonær energibruk i Oslo. Tiltakene vil både redusere bruk av elektrisitet til oppvarming og andre formål i bygg, samt redusere utslipp av oljefyring. Forbruket av elektrisitet i Oslo kommune i 2006 var i underkant av 8800 GWh. Hvis denne strømmen hadde blitt produsert med utslipp tilsvarende nordisk elektrisitetsmiks (211 g/kWh) ville dette forbruket tilsvare et utslipp på 1,85 millioner tonn CO₂. Dette tilsvarer over 75 prosent av de direkte klimagassutslippene fra alle kilder i Oslo i 2006 (jamfør avsnitt 4.2.3 ovenfor).

4.3.5 Insitamentet for energiomlegging i Oslo kommune

Tiltak og virkemidler

For å iverksette en omfattende omlegging av energibruken i Oslo kommune vil det være nødvendig å satse på utbygging av vannbåren varme, informere og gi råd til innbyggerne og næringslivet om energiøkonomisering og alternativ energiforsyning og øke de kommunale og statlige tilskuddsordningenes omfang. Samtidig ønsker Oslo kommune å foreslå forpliktende avtaler mellom Oslo kommune, fylkeskommunene, stat og privat næringsliv.

Fremme vannbåren varme og fornybar energiforsyning

- Krav om vannbåren varme eller annet sentralvarmesystem ved nybygg og rehabilitering av alle bygg (>250 m² bruksareal)
- Stimulere til vannbåren varme i alle øvrige nye og eksisterende bygg gjennom skattefordeler og støtteprogrammer
- Krav til ulike samarbeidspartnere om å benytte fornybar energi i større utbyggingssaker (bystyresak 444/08)

- Etablere kommunal veiledning til å utforme prosjektsøknader til Enovas energiomleggingsprogram i regi av et kommunalt Klimakontor

Styrking av statlige og kommunale insitamenter for energiomlegging:

- Staten må initiere nye faste Enova-programmer innrettet mot husholdninger
- Samarbeide med Enova med sikte på støtte til et pilotprosjekt i Oslo for å samordne tiltak for redusere energibruk og omlegging til fornybar energi
- Vurdere å opprette et felles regionalt klimafond med statlig medvirkning.
- Øke finansieringen av Oslos Klima- og energifond gjennom øremerket oppfinansiering av energi-/CO₂-avgiften
- Differensiere avgiftsnivå på nye og eksisterende bygg etter klimaregnskap. Utslipp opp til et visst antall m² er med lave avgifter, deretter øker avgiftene.

Forpliktende avtaler mellom Oslo kommune, fylkeskommunene, stat og privat næringsliv om å feie for egen dør:

- Energiomlegging som innebærer utfasing av olje- og gassfyring i egne bygg innen 2012 - 2015
- Enøktiltak (belysning, isolasjon, vinduer, mv.)
- Støtte og informere om pilot- og demonstrasjonsprosjekt for aktivhus
- Styring og oppfølging av energibruk i alle egne bygg
- Krav om klimavurderinger ved nye utbyggingsprosjekter (materialbruk og energiløsninger)
- Krav om klimavurderinger (livsløpsperspektiv) ved innkjøp av varer og tjenester til nybygg, vedlikehold og drift av bygg og virksomheter
- Innføring av miljøledelse for eksempel ved bruk av sertifisering (ISO 14001, miljøfyrtårnsertifisering)
- Klimagass- og miljørapportering fra egne virksomheter
- Etablere samarbeid mellom by- og forstadskommuner for oppfølging og arbeid inn mot statens program "Framtidens byer"

4.4 Forbruksmønster og avfallshåndtering

4.4.1 Resultatmål: De indirekte utslippene fra Oslos innbyggere skal være så lave som mulig

Visjon for Oslo 2030

Oslo kommune, næringslivet og statlige myndigheter har tilrettelagt for at byens innbyggere skal kunne leve med så lavt økologisk fotavtrykk som mulig.

Tar en hensyn til de samlede utslipp fra produksjon, distribusjon, omsetting og sluttbehandling av den forventede økningen i konsumet i regionen, medvirker dette til en betydelig økning i de globale klimagassutslippene. I 2030 vil det betydeligste klimabidraget for Oslos befolkning komme fra internasjonale flyreiser og forbruk av varer. En svært grov beregning viser at merutslippet i 2030 vil bli i størrelsesorden 3 millioner tonn CO₂-ekv. som

følge av økt konsum i Osloregionen. Tiltak for å begrense forbruksveksten i regionen vil derfor være svært viktige for å begrense klimautslippene som denne regionen bidrar til. Endret forbruksmønster i retning av 50 prosent reduksjon i klimagassutslippene innen 2030 vil kreve betydelig oppmerksomhet knyttet til klimagassutslipp fra produksjon av varer og tjenester som forbrukes av Oslos innbyggere. En slik endring i forbruksmønsteret vil være knyttet til:

- Økologisk design og produksjon av forbruksvarer
- Lavere forbruk av varer
- Gjenbruk av varer
- Miljøvennlige fritidsreiser
- Innkjøp av klimavennlige varer

Tiltak og virkemidler for klimavennlig atferd og livsstil

En rekke tiltak og virkemidler passer ikke inn under noen bestemt utslippssektor, men går på tvers av fagområder og utslippskilder. I tillegg vil flere av disse tiltakene være knyttet til utslipp som skjer i land utenfor Norge. Fellesnevneren er at de skal bidra til å påvirke og endre atferden til oss som profesjonelle aktører i arbeidssammenheng og den enkelte av oss som forbruker:

- Stimulere til mer økologisk/kretsløpsbasert design og produksjon av varer, samt minimalisering av emballasje og transport
- Legge til rette for å motivere flest mulig familier i regionen til å ta Klimasteget og Miljøsteget og dermed bli "grønne familier" som tar mer bevisste klimavalg knyttet til innkjøp og livsstil, herunder:
  - Utarbeide mål for innbyggerensatsning i Framtidens byer
  - Informere om klimavennlig forbruk gjennom Klimaløftets klimakalkulator mv.
- Klimavettkampanje: Informasjons og kunnskapskampanjer overfor allmennheten. Gjennomføres blant annet i samarbeid med Klimaløftet og frivillige organisasjoner (Miljøverndepartementet), herunder:
  - Utarbeide informasjon til allmennheten i samarbeid med miljøorganisasjonene
  - Gi råd om forbruk og avfallshåndtering gjennom Nyhetsbrev for Framtidens byer Oslo
- Innføre miljøledelse og miljøsertifisering (f.eks. ISO 14001 og Miljøfyrtårn) i alle statlige, fylkeskommunale og kommunale virksomheter. Stimulere til miljøsertifisering av alle private bedrifter og virksomheter
- Skolere ansatte i fylkene og kommunene innen deres ansvarsområder og arbeidsoppgaver, for eksempel risikoanalyser med tanke på klimaendringer og tilpasning, samt miljø- og klimaeffektive innkjøp.

Utarbeide tverrfaglig undervisningsopplegg om klimagasspolitikk tilpasset ulike alderstrinn i skolen (ungdomskole til universitet). Gjennomføres i samarbeid med sentrale myndigheter og miljøorganisasjoner, herunder:

- Etablere miljøbibliotek som gjennom samarbeid mellom frivillige organisasjoner og Deichmanske biblioteker bidrar aktivt til formidling gjennom foredrag, temakvelder og utstillinger
- Iverksette kampanjer rettet mot spesifikke målgrupper slik som fremmedspråklige og borettslag knyttet til forbruk og avfallshåndtering
- Sikre klimakonsekvensvurdering av planer og tiltak (kommuneplaner, reguleringsplaner, byggeprosjekter, mv.)
- CO₂-informasjon på varer og tjenester. Oppfølging av statlige signaler om merking av produkter og for eksempel energi/klimasertifisering av bygg:
  - Ta i bruk Statsbyggs klimagassregnskap for byggeprosjekter
  - Etablere samarbeid med varehandel om varemerking og klimainformasjon
- Kvotekjøp i nasjonalt kvotesystem for privatpersoner, bedrifter og offentlige virksomheter.
- Etablere et system for forbruksorientert utslippsregnskap for Oslo-regionen

Etablere et Klimakontor i Osloregionen for systematisk informasjon og råd om energisparing, energiomlegging, lavutslippsbiler, mobilitetsplanlegging, klimavennlig forbruk og miljøsertifisering. m.v.

Iverksetting og barrierer

Det forutsettes at det avsettes ressurser til å utarbeide konkrete handlingsstrategier og delprosjekter som omfatter næringslivets og innbyggernes atferd. En rekke av tiltakene for å endre atferd og holdninger er knyttet til statlige oppgaver eller oppgaver som best kan løses i et samarbeid mellom stat, kommune/fylke og private aktører.

I arbeidet for å innføre miljøledelse hos alle virksomheter innenfor Oslos grenser, ønsker Oslo kommune særlig at staten forplikter seg. Innføring av miljøledelse pågår for Oslo kommunes egne virksomheter. Dette arbeider er ressurskrevende både økonomisk og personellmessig.

Sentralt for en økt mobilisering av Oslos innbyggere og næringsliv vil være å etablere et ressurscenter som kan være pådriver for klimavennlig forbruksmønster. Et slikt **klimakontor**/klimasekretariat vil både kunne ivareta informasjonsbehov knyttet til energiomlegging, klimavennlige transportløsninger og innføring av nytt kildesorteringsanlegg. Behovet for et klimakontor må sees i lys av en eventuell omorganisering av miljøforvaltningen i Oslo kommune. Klimakontoret kan også tenkes å få koordineringsansvar for virkemidler og tiltak for et endret forbruksmønster i retning av 50 prosent reduksjon i klimagassutslippene innen 2030

Tidshorisont

Det bør utarbeides en klar tidsplan for oppstart av ulike informasjonskampanjer og ressurser innenfor Framtidens byer med iverksetting av utvidet klimavettkampanje i 2010. Arbeidet med å utarbeide mandat og oppgaver for et regionalt klimakontor foreslås som en sentral arbeidsoppgave for temanettverket fram mot 2010.

Ansvarlig

Temanettverket Forbruk og avfall vil være en naturlig koordinator for Oslo kommunes ulike aktiviteter og delprosjektet på området forbruksmønster. Atferdsrettete tiltak og informasjonsarbeid må integreres som del av oppfølgingen av vedtaket i bystyret (bystyrevedtak 444/08) om gjennomføring av en klimavettkampanje i Oslo. Det bør søkes

samarbeid med Klimaløftet om en større satsning på informasjon, kunnskap og holdningsskapende arbeid i Osloregionen.

Behov og oppgaver for et klimakontor eller klimasekretariat vil med fordel kunne vurderes som et felles prosjekt for Osloregionen, hvor Bærum kommune, Akershus fylkeskommune og Buskerud fylkeskommune er naturlige samarbeidspartnere. Kontoret kan vurderes opprettet som et samarbeid mellom private organisasjoner som Grønn hverdag, Naturvernforbundet og Grønn byggallianse og Enøketaten, Renovasjonsetaten og nettselskapene i regionen.

Økonomi

Gjennomføring av informasjoner og kampanjer vil delvis dekkes av arbeid som pågår som del av innføring av nytt system for kildesortering, åpning av flere gjenbrukstasjoner, oppfølging av vedtak om miljøsertifisering av kommunale virksomheter, samt pågående samarbeid mellom Oslo kommune og Grønn Hverdag Østlandet om å rekruttere flere Grønne familier i Oslo. Oslos deltagelse i Framtidens byer vil også gi noe bidra til økt kapasitet til koordinering av temanettverket Forbruk og avfall. For å gjennomføre en utvidet klimavettkampanje vil det være behov for økte ressurser. Økonomiske ressurser og finansieringsløsning for etablering av et klimakontor må utredes sammen med mulige partner og i dialog med statlige myndigheter.

4.4.2 Resultatmål: Utslipp fra avfallshåndtering reduseres med 90 prosent

Visjon for Oslo 2030

Kretsløpsbasert avfallshåndtering er veletablert med betydelig grad av materialgjenvinning. Produksjon av biogass fra matavfall og materialgjenvinning av metall og plastemballasje sikrer lave utslipp fra avfallsforbrenning. Miljøvennlig håndtering blir stadig optimert og gir ikke klimagassutslipp.

Hovedmål for avfallshåndteringen i Oslo er at kommunen skal ha et kretsløpsbasert avfallssystem basert på avfallshierarkiets prioriteringer og avfallsløsninger der miljøhensyn er ivarettatt. Som del av iverksetting av Oslos klimamålsetninger legges det til rette for økt avfallsvarmeutnyttelse på Klemetsrud gjennom den tredje avfallsforbrenningslinjen som blir bygget på Klemetsrud. For å øke materialgjenningsgraden bygges det anlegg for optisk sortering av husholdningsavfall på Haraldrud og Klemetsrud. Samtidig skal det bygges biogassanlegg for håndtering av Oslos matavfall. Ytterligere tiltak for å redusere klimagassutslippene retter seg mot oppsamling og energiutnyttelse av metangass fra nedlagte deponier og renseanlegg for kloakk. Ved avløpsrensaneanlegget på Bekkelaget bygges det oppgraderingsanlegg for biogass, slik at oppsamlet metan kan brukes til drivstoff for busser.

Tiltak og virkemidler

Mulige tiltak som reduserer utslippene av metangass vil derfor være nært knyttet til prosjekter som allerede er under gjennomføring. Dette innebærer at tiltak vil være knyttet til videreutvikling av kretsløpsbasert avfallshåndtering med positiv klimaeffekt, slik som innføring av separat innsamling av matavfall og plast, samt utvidet innsamling av metall:

Stimulere til økt kildesortering og legge til rette for en effektiv innsamling:

- Iverksette handlingsplan for informasjon/ kommunikasjon om kildesortering
- Økt informasjon om tilbudene for levering til ombruk og gjenvinning

- Tilrettelegge for kildesortering i det offentlige rom *Leber Ag, 21)*
- Vurdere avfallssystemer og andre alternative innsamlingsløsninger i Oslo
- Vurdere behovet for hente- og bringetilbud

Økt produksjon av biogass fra matavfall og avløpsvann:

- Investeringsstøtte fra staten til økt energiutnyttelse av biogass fra vann- og avløp
- Bedre rammeverk for biologisk behandling av avfall og anvendelse av gjenvinningsprodukter
- Avgiftsdifferensiering mellom biogass og annen gass

Økt uttak av deponigass – bedre driftsrutiner og utvidelser av uttaksanlegg:

- Økt investeringsstøtte til bedre energiutnyttelse av deponigass
- Avgiftsdifferensiering mellom biogass og annen gass

Iverksetting og barrierer

En reduksjon i utslippene av metan fra deponier er et svært viktig klimatiltak på avfallssektoren. I Oslo er en stor andel av reduksjonene som er mulig å oppnå allerede tatt ved å bygge uttaksanlegg og fange opp mest mulig av den gass som genereres. Fokus på avfallshåndteringen i Oslo vil derfor være på:

- Effektiv innsamling og energiproduksjon fra matavfall
- Ytterligere innsamling og materialgjenvinning av plast og metaller
- Ytterligere effektivisering av avfallsinnsamling og -håndtering

Oslo kommune er i gang med å gjennomføre prosjektet "Utvidet kildesortering i Oslo". Iverksetting omfatter både planlegging og gjennomføring av pilotprosjekter for å innføre kildesortering av matavfall og plastemballasje. Fra 01.01.2012 skal tilbudet om utvidet kildesortering være innført i hele byen. Finansieringen av nye anlegg for avfallshåndtering dekkes gjennom avfallsgebyrer. Dette øker handlingsrommet for kommunene til å gjennomføre en helhetlig avfallsstrategi. Det pågår en revisjon av renovasjonsforskriften for å tilpasse denne til de nye løsningene.

Energigjenvinningsetaten er i gang med å bygge to sentralanlegg for optisk sortering av husholdningsavfall og anlegg for produksjon av biogass er under planlegging. Som en del av Oslo kommunes kretsløpsbaserte avfallshåndtering er Renovasjonsetaten i gang med å utvide ordningen for innsamling av glass og metall, samt tilrettelegging for gjenbruk ved innføring og videreutvikling av gjenbruksstasjoner.

Klimagassutslipp som skyldes metanutslipp som ikke fanges opp av uttaksanleggene, ble i 2005 anslått til ca. 160 000 tonn CO₂-ekv. for Osloregionen. Med god driftsoppfølging og aktive tiltak på metanoksidasjon skulle det være mulig å redusere denne lekkasjen med ca. 100 000 tonn/år. Antas en halveringstid på ca. 10 år for alt avfall som bidrar til gassproduksjon, vil generering av metangass halveres i løpet av en tiårsperiode. En barriere for ytterligere uttak av metangass er mangelfullt utviklet rammeverk for biologisk behandling av avfall og anvendelse av gjenvinningsprodukter fra dette avfallet. Det mangler også avgiftsdifferensiering mellom biogass og annen gass.

Tidshorisont

Gjennomføringen av Oslos nye kretsløpsbaserte avfallshåndtering er et prosjekt som skal realiseres innen 2012. Dette omfatter oppstart av det ene sorteringsanlegget høsten 2009, det andre sorteringsanlegget forventes ferdigstilt høsten 2010, mens utbygging av forbrenningsanlegget forventes ferdig våren 2011 (ny ovnslinje).

Økt uttak av deponigass gjennom bedre driftsrutiner pågår kontinuerlig og det forventes en fortsatt reduksjon av disse utslippene. Effekten av dette tiltaket vil gradvis bli lavere målt i tonn CO₂-ekv. per år ettersom gassuttak ved Grønmo og Rommen har vært iverksatt tidlig.

Ansvarlig

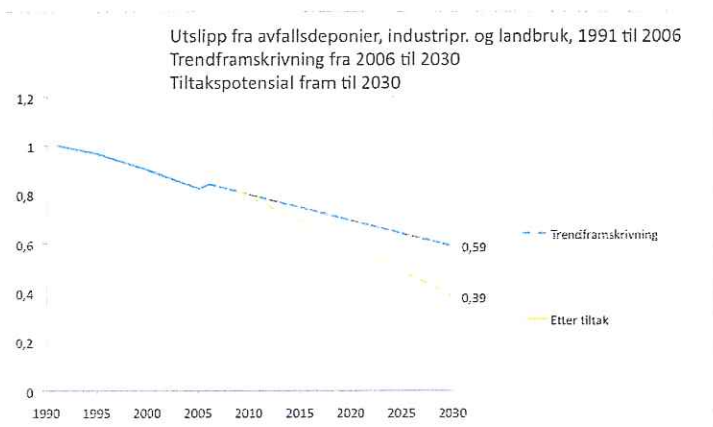
Oslo kommune er ansvarlig for iverksetting av tiltak knyttet til avfallshåndtering på bakgrunn av statlige føringer for kommunalt avfall. Iverksetting vil kreve kommunal infrastruktur og gjenvinnings- og behandlingsløsninger. Gjennomføringen vil også kreve økt kompetanse i befolkningen og behov for informasjon knyttet til nytt kildesorteringssystem.

Økonomi

Deponiforbud, oppsamling og utnyttelse av metangass fra deponi er av Statens forurensningstilsyn beregnet å ha lave kostnader og være relativt lette å gjennomføre. Også anaerob nedbryting av matavfall og kloakk blir ansett å være et klimatiltak med lav kostnad (under 200 kroner per tonn CO₂-ekv. redusert). For Oslo kommune vil etableringen av sorteringsanlegg, ny forbrenningsovn og biogassanlegg medføre investeringer på ca 2,8 mrd. kroner. I tillegg kommer investeringer i flere gjenbruksstasjoner og mini gjenbruksstasjoner.

Reduksjon av klimagassutslipp

Det strengere regelverket mot å deponere organisk nedbrytbart avfall vil også medføre en gradvis nedgang av deponigass. En nedgang i mengden deponigass som genereres vil derfor i seg selv medføre en gradvis nedgang i utslippene fra et deponi, uavhengig av hvilke tiltak deponiet har gjort. Ut fra dette vil en trolig kunne oppnå en reduksjon i netto utslipp av deponigass på rundt 90 prosent i 2030 i forhold til utslippet i 1991, se figur 16. I figuren vises virkningen av redusert utslipp fra avfallsdeponi i Osloregionen. I tillegg vil det kunne realiseres en betydelig klimagevinst ved materialgjenvinning av plast og økt innsamling av metaller, samt ved å redusere behovet for fossile brensler ved energigjenvinning av matavfall og avløpsvann.

Figur 16: Utslppsreduksjoner for avfallsdeponier i Osloregionen som følge av tiltak
Kilde: Civitas, 2007

4.5 Klimatilpasning

4.5.1 Resultatmål: Oslo kommune skal redusere negative konsekvenser av klimaendringer

Visjon for Oslo 2030

Oslo kommune har god oversikt og kompetanse på kommende klimaendringer og er robust mot ekstremvær. Oslo kommune har fullt ut integrert pågående og kommende klimaendringer i sin planlegging.

Fremtidige klimaendringer i Osloregionen vil kreve beredskaps- og tilpasningstiltak fra kommuner og statlige sektormyndigheter. Det er viktig at arbeidet med tilpasning til et endret klima starter tidligst mulig for å kunne integreres i kommunens oppgaver knyttet til planlegging og infrastruktur. Dette for å kunne redusere konsekvenser og kostnader ved fremtidige klimaendringer.

Oslo kommunes arbeid med klimatilpasning vil være innrettet mot å utvikle verktøy for planlegging, utarbeide forslag til virkemidler og konkrete tiltaksstrategier. Strategien vil være rettet mot å møte kjente utfordringer knyttet til ekstremværsituasjoner i Oslo og synliggjøre mulige scenarier for langsiktige klimaendringer i Osloregionen.

4.5.2 Delmål: Økt kunnskap om effekten av klimaendringer

Tiltak og virkemidler

Forskning om klimaendringer

- Iverksette hovedprosjekt om klimatilpasning, i samarbeid med Oslo forskningscenter for miljø- og samfunnsvitenskap (CIENS) og Direktorat for Samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
- Delta på internasjonale forskningsprosjekter, som EU-prosjektet PREPARE

Informasjon og kompetanseoppbygging

- Etater i nasjonale fagnettverk og internasjonale prosjekter
- Alle etater og virksomheter utpeker ansvarlig koordinator for klimatilpasning

Iverksetting

Arbeid og kunnskap om tilpasning til fremtidige klimaendringer er nødvendig fordi endringene vil være større, skje raskere og gi et klimaregime som er forskjellig fra det vi kjenner fra historiske data. Det vil gi nye føringer for all samfunnsplanlegging og betydelige konsekvenser for flere sektorer.

Det er behov for mer kunnskap på området, både om hvilke klimaendringer vi vil oppleve i denne regionen, hvilke funksjoner og områder som er mest sårbare, og ikke minst hvilke tilpasningsstrategier og tiltak som er kostnadseffektive.

Hovedformålet for begge er å peke på konsekvenser innen ulike sektorer, analysere tilpasningsstrategier og gi anbefalinger for de kommunale etatenes arbeid med tilpasninger. Følgende områder kan være naturlig å se på:

- Arealplanlegging, byutvikling og det bebygde miljø
- Kritisk infrastruktur (herunder samferdsel, vann- og avløp, fjordbassenget)
- Helse (herunder drikkevann og hete)
- Biologisk mangfold
- Friluftsliv

Det vil være behov for at Oslo kommune deltar på nasjonale og internasjonale forsknings- og kompetansebyggende prosjekter som er relevante for tilpasning til ekstremværsituasjoner.

Ansvarlige

Oslo kommune vil søke samarbeid med norske og internasjonale forskningsmiljøer for å bidra til forskningsprosjekt med regional deltagelse. Osloregionen ved Oslo kommune, Akershus fylkeskommune og Buskerud fylkeskommune vil kunne være sentrale samarbeidspartnere.

Oslo kommune ønsker å samarbeide tett med CIENS-instituttene (NILU, NIVA, NIBR, NINA, NVE, Institutt for Geofag (UiO), Met.no, TØI og Cicero) om framtidige prosjekter på bakgrunn av forstudien *Tilpasninger til klimaendringer i Osloregionen*, CIENS-rapport 1-2007. Det er søkt om et hovedprosjekt, CLIMADAPT, med finansiering fra Norges Forskningsrådets NORKLIMA-program. Igangsettelse av dette prosjektet vil være kritisk for oppfølging av forstudien for Osloregionen.

Friluftsetaten vil koordinere og holde oversikt over kommunens forskningsprosjekter, mens etater og kommunale virksomheter vil være ansvarlige for å vurdere prosjektdeltagelse på sine respektive ansvarsområder. Vann- og avløpsetaten deltar for tiden i flere slike nettverk og prosjekter relevant for klimatilpasning: EU-søknaden PREPARED, Fagrådet indre Oslofjord, nettverk med *Mediterranea delle Acqua* i Genova og WSSTP (Water Supply and Sanitation Technology Platform) et samarbeidsnettverk dannet av EU i 2004 for å koordinere industriens utviklingsarbeid innenfor vannforsyning.

4.5.3 Delmål: Integrere klimaeffekter i risiko og sårbarhetsanalyser

Tiltak og virkemidler

Gjennom integrering av framtidige klimaendringer i risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) skal Oslo kommune utvikle et operativt verktøy for å være forberedt på klimaendringer med særlig fokus på mulige ekstremværhendelser som flom, jordras, stormflo og økt skogbrannfare. Samtidig skal det utarbeides langsiktige tilpasningsstrategier for regionale klimaendringer ved ulike scenarier for temperaturstigning mot 2050 og 2100.

Oslo kommune vil integrere analyser av klimaeffekter inn i risiko- og sårbarhetsanalyser. Det vil være nødvendig å sørge for å:

- Utarbeide GIS-verktøy for analyse av risikoområder og den videre planleggingen av et klimatilpasset samfunn
- Integrere og gjennomføre ROS-analyser i arealplanlegging og i beredskapsplaner

Tidshorisont

Tidshorisonten for gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalyser og integrering av disse i arealplanlegging og beredskapsplaner bør startes opp i 2010 sammen med etats- og sektorvise utredningsprosjekter. Disse utredningene bør foregå parallelt og i nær dialog med et hovedutredningsprosjekt om klimatilpasning i Osloregionen og med andre nasjonale

forskningsprosjekter slik som Lokal klimatilpasning og klimasårbarhet i Norge (NORADAPT). Oslo kommune bør ha særlig fokus på å samarbeide med Bærum kommune om integrering av framtidige klimaendringer i arealplanlegging og byggesaksbehandling.

4.5.4 Delmål: Alle sektorer skal ha gjennomført tilpasninger for å redusere negative konsekvenser av klimaendringer

Tiltak og virkemidler

Ved alle større infrastrukturinvesteringer bør det tas hensyn til klimaendringer i investeringsprosjektene levetid. Ved manglende kunnskap om langsiktige klimaendringer vil hensynet til mulige ekstremværhendelser være utgangspunkt. Aktuelle områder for gjennomføring av konkrete tilpasningstiltak vil være:

Vann- og avløp

- Endret dimensjoneringsgrunnlag
- Ta hensyn til eventuell endret råvannskvalitet
- Ta hensyn til eventuell økt fare for forurensning av drikkevann
- Fordrøyningsbassenger i overvannssystem og fellessystem
- Gjenåpning av vassdrag

Samferdsel

- Sikringstiltak mot skred, steinsprang og flom på veg, bane og i tunneler
- Økt vedlikehold og beredskap mot driftsavbrudd
- Klimavurdering ved planlegging av ny infrastruktur

Arealbruk

- Hensynssoner i arealplaner
- Unngå utbygging i utsatte områder
- Flom- og skredkart som tar hensyn til klimaendringer og økt havnivå

Bygninger og konstruksjoner

- Oppfølging av eventuelle nye forskrifter og standarder i byggesaker

Naturmiljø, kulturminner, landskapsvern

- Vassdragsforvaltning inkl vegetasjonssoner
- Økt skjøtsel av kulturminner og -miljøer
- Økt skjøtsel av kulturlandskap
- Etablere og forsterke grønnstruktur i byområdet

En integrering av de beskrevne tiltakene antas å dekke de viktigste områdene hvor de kommunale virksomhetene bør integrere klimatilpasning som del av sine ansvarsområder. Handlingsprogrammet foreslår at kommunen skal rette sin oppmerksomhet mot disse oppgavene. Listen ovenfor er ikke uttømmende. Temaer som økt smittevernberedskap og tiltak mot smittespredning (helsevern) og intensivt grenseovervåking mot innførsel av fremmede arter som kan etablere seg i et nytt klima kan være eksempler på nye klimarelaterte

problemstillinger. De respektive myndigheter bør vurdere behovet for å ta hensyn til slike klimaeffekter fortløpende. Andre sektorer som vil kunne bli berørt er kultur, idrett og friluftsliv, IKT og energiforsyning.

5 Statlige virkemidler og tiltak med betydning for Oslos måloppnåelse og gjennomføring av tiltak

Generelt

Staten bør forplikte seg til:

1. Å delfinansiere et klimakontor/-sekretariat for Osloregionen i samarbeid med Oslo kommune, Bærum kommune, Akershus fylkeskommune og evt. andre interessenter fra næringsliv og organisasjoner o.a. Dette kan også sees i sammenheng med Klimaløftet. Delta aktivt i et eget Klimaforum for Osloregionen som evt. styringsgruppe.
2. Å innføre et klimaregnskap for statlige virksomheter i Oslo/Osloregionen.
3. Å etablere et eget klimatiltaksfond for Osloregionen. Fondet kan finansieres opp ved å la 10 prosent av inntektene fra CO₂ avgiftene som tas inn i Osloregionen gå inn i fondet.

Staten bør dessuten sikre:

4. Finansiering av merkostnad ved gjennomføring av klimatiltak gjennom gebyrer (avfallshåndtering, energiforsyning, vann- og avløp)

Areal/transport

Staten bør forplikte seg til:

5. Å følge kommuneplanens mål om å legge/flytte sine virksomheter til knutepunkter langs kollektivtransportsystemet i Osloregionen
6. Å skifte ut egen bilpark til biler med meget lave eller ingen utslipp
7. Å innføre skattefritak for utgifter til månedskort for kollektivtransport
8. Å avskaffe ordingen med firmabil og gratis parkeringsplasser for ansatte i staten og statlig eide virksomheter og bidra til å legge til rette for bildeling.
9. Gi støtte til etablering av ladestasjoner for elbiler og utrede mulighet for byttemulighet for batterier

Staten bør i tillegg:

10. Stille krav om "klimaregnskap" ved utredning av alternativer for ny lokalisering av offentlige virksomheter
11. Etablere en belønningsordning for tilrettelegging for tett og konsentrert utbygging
12. Øke rammeoverføringer og gjøre disse mer forutsigbare for å bedre kollektivtilbud som tar høyde for Osloregionens voksende befolkning
13. Prioritere prosjekter i Nasjonal transportplan som bedrer kapasiteten i det kollektive transportsystemet (dobbeltspor jernbane, Lørensvingen, vedlikehold/oppgradering av infrastruktur mv)
14. Øke bevilgning til å bygge ut ny infrastruktur for å få banebetjening til nye/eksisterende områder
15. Styrke miljødifferensieringen for kjøretøy ytterligere (engangsavgift og årsavgift)

16. Åpne for å forsterke miljødifferensiering av vegavgifter etter utslippsklasser og/eller kjøretøyteknologi

Stasjonær energi

Staten bør forplikte seg til:

17. Å skifte ut alle sine oljefyringsanlegg i Osloregionen med fjernvarme eller fornybar energi. Dette gjelder både for bygg der staten er eier og leier.
18. Å bygge miljøvennlig og klimanøytralt for alle sine byggebehov
19. Å skifte ut alle gatelys langs riksveiene i byen til intelligent belysning/LED eller andre energigjerrige armaturer (jfr. Oslo kommune/Hafslund)

Staten bør styrke statlige virkemidler etter energiloven, plan- og bygningsloven og byggforskrifter:

20. Vedta forbud mot oljefyring
21. Sikre mulighet for tidlig innfasing av strengere krav enn gjeldende tekniske byggeforskrift (TEK07)
22. Utarbeide kriterier/retningslinjer for unntak fra tilknytningsplikt etter PBL
23. Kreve energimerking ved omsetning av boliger og kontorbygg
24. Innføre grønne sertifikater for å sikre produksjon av grønn strøm
25. Utvikle Enovas virkemiddelapparat overfor kommunene ved å vurdere regionale løsninger knyttet til utfasing av oljefyring og energisparetiltak i eksisterende bygg
26. Vurdere behov for forbud mot direkte elektrisk oppvarming (panelovner) i boliger og næringsbygg

Produksjon, forbruksmønster og avfallshåndtering

Staten bør forplikte seg til:

27. Å miljøsertifisere alle statlige og statlig eide virksomheter
28. Å ta i bruk Statsbyggs klimagassregnskap for alle statlige byggeprosjekter
29. Å innføre økologisk mat i alle statlige kantiner
30. Å innføre bruk av video/internettkonferanser for 30 prosent av alle styremøter i staten
31. Å innføre forbud eller avgift mot unødig/ressurssløsende emballasje i varehandelen
32. Å innføre hjemmekontorløsning for alle ansatte som ønsker det

Staten bør dessuten:

33. Utrede omlegging av skatte- og avgiftssystemet på en måte som gir varige insitamenter til klimavennlig forbruk
34. Pålegge CO2-informasjon på varer og tjenester. Oppfølging av statlige signaler om merking av produkter og for eksempel energi/klimasertifisering av bygg
35. Pålegge klimakonsekvensanalyse for alle bygg over 500 m2 ved bruk av Statsbyggs klimagassregnskap

Klimatilpasning

Staten bør forplikte seg til:

36. Å delta i utredning av alternative scenarier for havstigning i indre Oslofjord med konsekvensutredning for samferdsel, byutvikling og bruk av strandsonen i de ulike scenariene.
37. Å etablere et klimatilpasningsfond for delfinansiering av store nødvendige infrastrukturiltak slik som tiltak knyttet til overvannsbehandling og vegetasjonssoner.
38. Vurdere behov for regionale forskrifter og standarder i byggesaker

6 Vedlegg

Vedlegg 1

Framtidens byer Intensjonsavtale mellom staten og kommunene

Framtidens byer er et samarbeidsprogram mellom utvalgte kommuner og staten for å utvikle byområder med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø. Bakgrunn for satsingen er klimatrusselen som er vår tids største utfordring.

Klimaforliket innebærer bred politisk enighet om å redusere klimagassutslippene i Norge med 15 – 17 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2020. For å nå nasjonale mål om reduserte utslipp må innsats gjøres på flere felt og mange parter må delta. Kommunene vil utvikle helhetlige grep i samarbeid med nabokommuner, regionale myndigheter og staten og redusere utslippene med sin andel.

Hovedmålet for utviklingsarbeidet med Framtidens byer er å redusere de samlede klimagassutslippene fra vegtransport, stasjonær energibruk, forbruk og avfall i byområdene og samtidig utvikle strategier for å møte framtidige klimaendringer.

Delmål for arbeidet er å forbedre det fysiske bymiljøet med tanke på økologiske kretsløp, sikkerhet, helse, opplevelse og næringsutvikling.

Vi, staten og kommunene, vil gjennom økt samhandling oppfylle disse målene. Vi vil utvikle samarbeidet med regionale myndigheter og mobilisere næringslivet, befolkningen og organisasjoner til å delta i arbeidet. Vi vil utnytte tilgjengelige ressurser bedre, utvikle mer effektive virkemidler og prøve ut nye tiltak for å fremme klima- og miljøvennlige byer. Staten vil også ta i bruk særskilte virkemidler for byenes arbeid. Partene vil strekke seg langt for å nå målene for Framtidens byer. Innsatsen skal gi målbare resultater og fremragende praktiske eksempler som også skal komme andre byer og byregioner til gode og bidra til politikkutvikling på alle nivåer. Staten og kommunene vil gå foran med et godt eksempel og feie for egen dør i klimaarbeidet.

Arbeidet skal konsentreres om virkemidler og tiltak på fire satsingsområder:

1. Arealbruk og transport

- Vi vil få til en arealbruk og et lokaliseringsmønster som reduserer arealinngrep og transportbehovet og legger til rette for miljøvennlig transport.
- Vi vil styrke kollektivtransport, sykkelbruk, gange og tilgjengelighet og stimulere til mer effektiv varetransport og gode fellesløsninger.
- Vi vil styrke bruken av virkemidler som begrenser bilbruken.
- Vi vil styrke samordning og samarbeid om arealbruk og transporttiltak for hele det funksjonelle, regionale byområdet eller etablere et slikt samarbeid der dette ikke finnes.
- Vi vil integrere arbeidet med arealbruk og transporttiltak innenfor Framtidens byer med pågående eller påtenkte bypakker for transport, miljø og byutvikling.

2. Stasjonær energibruk i bygg

- Vi vil bidra til å redusere energibruken i eksisterende og ny boligbebyggelse, næringsbygg og offentlige bygg gjennom energiøkonomisering og energiøkonomisering, bedre bygge- og isolasjonsløsninger m.v.
- Vi vil bidra til å utvikle og ta i bruk lavutslipp- og nullutslipppløsninger for nye bygg.
- Vi vil styrke bruken av fornybare energikilder, utnytte spillvarme, gjenvinne energi og videreutvikle fjernvarmeanlegg med sikte på å fase ut fossile energikilder.

3. Forbruksmønster og avfall

- Vi vil kjøpe varer og tjenester som gir lave klimagassutslipp. Dette vil også bidra til å øke produsenter og leverandørers ansvar.
- Vi vil arbeide for at også offentlig eide foretak, næringslivet og befolkningen gjennom innkjøp, drift og forbruk bidrar til å redusere klimagassutslippene.
- Vi vil redusere avfallsmengden gjennom endret forbruksmønster, ombruk, bedre kildesortering, resirkulering og økt material- og energigjenvinning.

4. Tilpasning til klimaendringer

- Vi vil vektlegge kartlegging av områder utsatt for flom, vind, havnivåstigning, jordras/utglidninger, mv. som følge av et endret klima.
- Vi vil kartlegge samfunnsområder særlig utsatt for helsemessige konsekvenser av klimaendringer, bl.a. vannforsyning, avløpsforhold og badevannskvalitet.
- Vi vil innarbeide risikosoner i kommunale arealplaner for å kunne forebygge mot skader på eksisterende bebyggelse og infrastruktur, sikre en god arealutvikling og trygg lokalisering av ny bebyggelse og infrastruktur.
- Vi vil legge til rette for arealbruk og løsninger som kan redusere sårbarheten før og virkningene av perioder med ekstrem-vær, som for eksempel sterk vind eller store nedbørmengder.

Videre prosess

Kommunene vil videreutvikle og konkretisere sine *handlingsprogram* med strategier, mål, virkemiddelbruk og tiltak, og avklare ansvaret for gjennomføringen. Programarbeidet gjøres i samarbeid med nabokommuner, fylkeskommunen og regionale statlige myndigheter og i dialog med departementene. Den regionale organiseringen for områder med "tvillingbyer" avklares spesielt. Etter hvert som byenes handlingsprogram blir avklart, tar vi sikte på å inngå *samarbeidsavtaler* mellom lokale parter og sentrale myndigheter. Miljøvern-departementet vil støtte arbeidet med handlingsprogrammene.

Organisering og ledelse

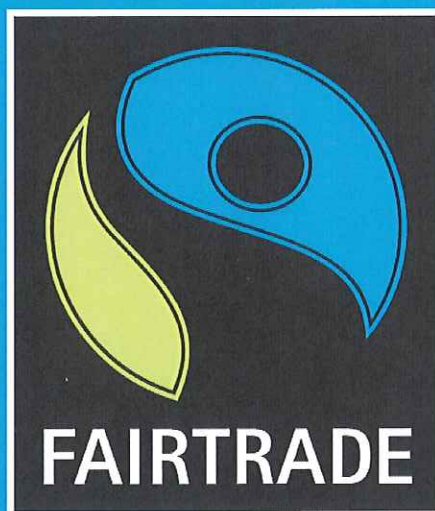
Samarbeidet om Framtidens byer skal ledes av et årlig *politisk toppmøte* med statsråder, ordførere/ byrådsledere og politisk ledelse i KS under ledelse av miljø- og utviklings-ministeren. Et *administrativt møte* mellom stat, kommune og KS, holdes om lag to ganger per år. Hensikten er å følge arbeidet, utveksle erfaringer, drøfte utfordringer, tiltak og virkemidler og foreslå saker for det politiske møtet og eventuelt for statlige og/eller lokale myndigheter. For hvert av innsatsområdene etableres et *faglig nettverk* mellom berørte departementer og deltakende kommuner.

Oslo, 17. juni 2008

Ordfører Fredrikstad	Ordfører Sarpsborg	Byrådsleder Oslo	Ordfører Bærum
Ordfører Drammen	Ordfører Skien	Ordfører Porsgrunn	Ordfører Kristiansand
Ordfører Stavanger	Ordfører Sandnes	Byrådsleder Bergen	Ordfører Trondheim
	Ordfører Tromsø	Styreleder KS	
Miljø- og utviklings- minister	Kommunal- og regionalminister	Samferdsels- minister	Olje- og energi- minister

Kriterier for Fairtrade-kommuner

Sammen skaper vi gode historier

Stiftelsen Fairtrade Max Havelaar Norge
Storgata 11
0155 OSLO
Tlf: 23 01 03 30
Faks: 23 01 03 31
E-post: info@fairtrade.no
Hjemmeside: www.fairtrade.no

Kriterier for Fairtrade-kommuner

Følgende kriterier må oppfylles for å oppnå status som Fairtrade-kommune:

1. Dannelse av en styringsgruppe

- En lokal styringsgruppe nedsettes for å sikre at arbeidet med prosjektet drives fremover og kontrollere at kriteriene blir overholdt.
- Styringsgruppa bør speile et bredt mangfold i kommunen, med representanter fra ideell sektor, bedrifter, politikere og kommunalt ansatte. Minst en representant fra kommunen skal være del av gruppa.
- Det skal utnevnes to kontaktpersoner til Fairtrade Norge (Leder av styringsgruppa, og en representant fra kommuneadministrasjonen). Vedkommende viderefremmer informasjon mellom styringsgruppa og Fairtrade Norge.
- Statusen som Fairtrade-kommune skal fornyes hvert år. Styringsgruppa plikter derfor å sende inn et årlig fornyelsesskjema som blant annet skal omhandle aktiviteter og utvikling i året som gikk, samt planer for neste år. (ref. punkt 7).

2. Politisk støtte fra kommunen

- Kommunestyret/ byrådet gjør et vedtak om at de ønsker status som Fairtrade-kommune.
- Kaffe som serveres i den sentrale forvaltningen (rådhuset eller tilsvarende) skal være Fairtrade-merket. At det er Fairtrade-merkede produkter som serveres skal gjøres synlig for alle som konsumerer dem ved tydelig merking og informasjonsmateriell (bestilles gratis på www.fairtrade.no).
- Hvis kommunen inngår i rammeavtaler for offentlige innkjøp, bør det ved neste reforhandling stilles krav om oppfylning av de generelle Fairtrade-standardene for produktgrupper der dette er relevant. (Les mer om Fairtrade-standardene på www.fairtrade.no)
- Ordfører og kommunestyre / byråd anbefaler alle offentlige enheter å handle produkter som oppfyller de generelle Fairtrade-standardene.
- Kommunestyret/byrådet vurderer å agere som en etisk innkjøper i alle sine funksjoner.

3. Salg av Fairtrade-merkede produkter

Fairtrade-merkede produkter skal være tilgjengelige i butikker, kafeer, hoteller og restauranter i kommunen. Listen nedenfor angir hvor stort utvalget skal være, avhengig av kommunens innbyggertall. Produktene skal gjøres godt synlige for kundene ved hjelp av hyllemerker, plakater, borddryttere, og informasjonsmateriell som kan bestilles gratis fra www.fairtrade.no.

Steder med inntil 10 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 10 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst én butikk. Minst 2 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 10 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 25 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst 3 butikker. Minst 3 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 20 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 35 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst 4 butikker. Minst 6 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 50 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 45 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst 5 butikker. Minst 10 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 100 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 55 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst 8 butikker. Minst 15 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 250 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 65 Fairtrade-merkede produkter fordelt på minst 10 butikker. Minst 20 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

Steder med mer enn 500 000 innbyggere – Et totalt utvalg av minst 75 Fairtrade-merkede produkter i butikker. Minst 40 kafeer, restauranter eller hoteller skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt.

4. Bedrifter og organisasjoners forbruk av Fairtrade-merkede produkter

Et visst antall lokale arbeidsplasser, institusjoner og/eller organisasjoner skal servere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt til sine ansatte og gjester. I tillegg til servering av kaffe skal det oppfordres til å nyte også andre Fairtrade-merkede produkter på arbeidsplassen. Listen nedenfor angir hvor stort antallet skal være, avhengig av kommunens innbyggertall.

Steder med inntil 10 000 innbyggere – Minst fem arbeidsplasser med til sammen minst 40 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst to av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 10 000 innbyggere – Minst 10 arbeidsplasser med til sammen minst 80 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst fire av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 20 000 innbyggere – Minst 20 arbeidsplasser med til sammen minst 160 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst åtte av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 50 000 innbyggere – Minst 30 arbeidsplasser med til sammen minst 240 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst 12 av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 100 000 innbyggere – Minst 50 arbeidsplasser med til sammen minst 400 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst 20 av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 250 000 innbyggere – Minst 65 arbeidsplasser med til sammen minst 520 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst 26 av arbeidsplassene skal være private.

Steder med mer enn 500 000 innbyggere – Minst 75 arbeidsplasser med til sammen minst 600 ansatte skal konsumere Fairtrade-merket kaffe og minst ett annet Fairtrade-merket produkt. Minst 30 av arbeidsplassene skal være private.

5. Aktivt informasjonsarbeid

- Styringsgruppa jobber aktivt opp mot lokalmedier for å spre kunnskap og bevissthet om Fairtrade og det lokale tilbudet av Fairtrade-merkede produkter.
- Det opprettes et informasjonstorg hvor innbyggerne kan bli kjent med Fairtrade og kommunens status som Fairtrade-kommune. Informasjonstorget skal legges til et sted som er enkelt for innbyggerne å besøke, for eksempel kulturhus eller servicetorg. Informasjonsmateriell bestilles gratis fra www.fairtrade.no.
- Det publiseres informasjon på kommunens internettsider om Fairtrade, hva det innebærer å være en Fairtrade-kommune, hvor innbyggerne får kjøpt Fairtrade-merkede produkter, kontaktinformasjon til styringsgruppa og lenke til Fairtrade Norge sine internettsider. Informasjonen skal ligge lett tilgjengelig.
- Styringsgruppa skal gjennomføre to Fairtrade-relaterte aktiviteter i året, med det formål å øke folks kjennskap til Fairtrade. Eksempler på mulige aktiviteter er informasjonsmøte, stand, konsert og debatt. Minst en av aktivitetene skal foregå under de årlige Fairtrade-ukene, som er i uke 43 og 44.
- Styringsgruppa avholder et arrangement i forbindelse med oppnådd status som Fairtrade-kommune. Dette avtales med Fairtrade Norge.

6. Skoler

Styringsgruppa oppfordrer alle skolene i kommunen til å tematisere Fairtrade i undervisningen og sender dem ressursheftet for skoler (kan lastes ned fra www.fairtrade.no). Skoler som ønsker det, kan få dokumentarfilmen "Black Gold" tilsendt gratis fra Fairtrade Norge.

7. Krav til kontinuerlig arbeid

For å beholde status som Fairtrade-kommune må kommuneadministrasjonen hvert år øke sitt forbruk av Fairtrade-merkede produkter, og aktivt jobbe med å ta inn nye Fairtrade-merkede produktgrupper i sine innkjøp.

Styringsgruppa setter hvert år minst to målsettinger for utvikling av Fairtrade-kommunen. Disse godkjennes av Fairtrade Norge. Målsettingene skal omtales i den årlige rapporteringen til Fairtrade Norge. Her er forslag til mulige utviklingskriterier:

- Økt antall Fairtrade-merkede produkter tilgjengelige i butikk
- Økt antall bedrifter som forbruker Fairtrade-merkede produkter.
- Bedriftene som allerede bruker Fairtrade-merkede produkter tar inn nye produktgrupper.
- Økt antall kafeer, restauranter og hoteller som tilbyr Fairtrade-merkede produkter.
- Kommunen bruker statusen som Fairtrade-kommune aktivt i sin interne og eksterne markedsføring.
- Styringsgruppa jobber aktivt for at kirker og skoler søker status som Fairtrade-kirker og Fairtrade-skoler (Fairtrade Norge planlegger å innføre disse konseptene i løpet av 2009)
- Utfordre nabokommunene og bidra aktivt til at disse blir Fairtrade-kommuner.
- Gjennomføre undersøkelser som kartlegger kjennskap til eller forbruk av Fairtrade-merkede produkter i kommunen eller byen. Denne informasjonen er viktig og nyttig både for Fairtrade Norge og kommunen.

Arkivsak: 200400481

Arkivkode: 101

Saksbeh: Elin Løvseth

Saksgang	Møtedato
Eldrerådet	20.05.2008
Helse- og sosialkomiteen	20.05.2008
Råd for funksjonshemmede	20.05.2008
Ungdomsrådet	20.05.2008
Miljø- og byutviklingskomiteen	21.05.2008
Bydelsutvalget	27.05.2008

BYDELENS ARBEID MED KLIMA OG MILJØ

Sammendrag:

Tidligere relevante vedtak i saken:

BUSak 227/07 Strategisk plan 2008 - 2011

BUSak 50/08 Intern høring av byøkologisk program 2008 – 2024 – Utvikling av lokale miljøhandlingsplaner

Vedtak : "Pkt 7.....Bydelsutvalget avventer en sak om alle klima- og miljøtiltak som gjøres i bydelen, herunder også tidligere vedtak om Bydel St. Hanshaugen som FairTrade-bydel".

Saksframstilling:

Det vises til ovennevnte BUSak og vedlegg til denne fra bydelsutvalgets møte i april.

For bydelens arbeid med miljø og bærekraft i 2007 og inneværende år vises i hovedsak til bydelens Strategiske plan, bydelens årsmelding for 2007 og årsplaner for 2008.

Strategisk plan

Bydelsutvalget viser gjennom bydelens strategiske plan for planperioden 2008 – 2011 at det også videre skal være høy fokus på miljøarbeid for en bærekraftig utvikling.

Hovedutfordring 1 i bydelens strategiske plan for denne perioden er : Nærmiljøarbeid: folkehelse, bærekraftig utvikling, trygghet og aktivitet, med hovedmål at bydelen skal være en trygg og god plass å bo og oppholde seg i.

Strategiene for å nå dette målet er at bydelen skal:

- 1: Skape og utvikle sosiale møteplasser og lokale nettverk for innbyggere i bydelen.
- 2: Bidra til å redusere helseforskjeller ved å bedre helsen til utsatte grupper.
- 3: Legge til rette for frivillig engasjement i nærmiljøet.
- 4: Videreføre bydelens miljøkompetanse og fortsatt være en foregangsbydel for bærekraftig utvikling.
- 5: Utarbeide en egen klimahandlingsplan for bydelen, og innføre kildesortering og

materialgjenvinning av plast og matavfall i tillegg til glass og papir.
6: Bidra til en ren by, og til at tagging og graffiti ikke utøves på private eller offentlige bygninger.

Bydelen har for 2008, i de ulike avdelingens årsplaner, tatt inn tiltak som vil bidra til å nå hovedutfordringen i strategisk plan.

Det er særlig strategi 4, 5 og 6 som omhandler miljø- og bærekraftig utvikling direkte, men strategiene 1 og 3 kan også benyttes som metoder for bydelens arbeid innen miljøområdet. Bydelen har i sine årsplaner laget mål for miljøarbeidet i 2008. Det er hovedsakelig ansatte i bydelens nærmiljøseksjon som følger opp forskjellige prosjekter og tiltak på miljøområdet.

Bydelen arbeider imidlertid kontinuerlig med flere tiltak også i samarbeid med andre etater og instanser.

Oppfølging av strategisk plan

Bydelens nærmiljøseksjon har utarbeidet årsmål for 2008 med bakgrunn i ovennevnte strategier. Bydelens arbeid med miljø og bærekraftig utvikling i bydelen er rettet både internt, mot egen organisasjon, samt eksternt mot befolkningen. De av bydelens virksomheter som er miljøsertifisert skal årlig utarbeide nye miljømål å strekke seg mot. Disse omtales ikke her, men kan være nye tiltak hovedsakelig innen innkjøp, energi, avfallshåndtering, transport eller helseadferd.

Årsmålene for 2008 kommer i tillegg til pågående arbeid med miljøsertifisering, miljøprosjekter og annet løpende miljøarbeid beskrevet i saken.

- Gjennomgå brukerundersøkelsen for parker 2007 og iverksette tiltak.
- Delta aktivt i arbeidet med utvikling av torg og møteplasser i bydelen
- Utarbeide en fast miljøspalte på nettsiden og/eller i lokalavisen
- Ta initiativ til at kurs for ledere og verneombud i HMS-arbeid også ivaretar miljøaspektet
- Utarbeide en klimahandlingsplan for bydelen
- Arbeide for å ha lengre / hyppigere åpningstid på gjenbruksstasjonen i Pilestredet Park
- Arbeide for å etablere en minigjenbruksstasjon annet sted i bydelen, på Geitmyra
- Utarbeide forslag til handlingsplan for LA-21, som også innehar tiltak som bidrar til en renere by, for eksempel konkurranse mellom gatene: hvilken gate er renest.
- Samarbeid med skolene for å sørge for et rent Bislett under årets UL
- Ta initiativ til et seminar i bystyresalen om renhold i Oslo, hva gjøres, hva nytter. Seminar for bydeler, etater, lokal-politikere
- Registrere tagging. Oppfordre gårdeiere til å fjerne tagging.
- Sørge for representasjon i fora som har med Sentrum å gjøre
- Vi fortsetter å lage tilsynsplan innen miljørettet helsevern

Lokal Agenda 21

Bydelen har gjennom flere planperioder hatt et særlig fokus på nærmiljøarbeid og arbeid med miljø og bærekraftig utvikling. Bydelen etablerte allerede i år 2000 et Lokal Agenda 21 Forum, med representanter fra befolkningen, lokalpolitikere og administrasjonen, og som har hatt fokus på miljøtiltak og en bærekraftig utvikling i bydelen. De vedtatte handlingsplanene for LA21 arbeidet og evaluering av disse viser at bydelen over år har jobbet med temaet, og satt i gang både store og små miljøtiltak i bydelen. Byøkologisk program 2002- 2014 og de overordnede mål er lagt til grunn for handlingsplaner for Lokal Agenda 21 arbeidet i bydelen. Hovedmålene for arbeidet har

vært: 1. å bidra til å gjøre bydelens befolkning kjent med LA 21 begrepet og arbeidet, 2. å skape gode møteplasser og legge til rette for arenaer for miljø- og utviklingsarbeid, 3. å bidra til å skape en bevisst holdning til forbruk og miljøarbeid blant bydelens innbyggere og ansatte og 4. å delta i prosjekter og tiltak som fremmer visjonen om en miljøvennlig bydel.

Miljøledelse/miljøsertifisering

Bydelen har et mål om å være miljøpådriver også innenfor egen virksomhet. Oslo kommunes mål om miljøeffektivisering av kommunale etater og virksomheter, hjemlet i Byøkologisk program og bystyremelding nr. 3/2003 Grønn kommune, var bakgrunnen for at bydelen tungt har gått inn i arbeidet med miljøsertifisering av alle bydelens virksomheter.

Bydelen er svært godt i gang med å innføre miljøledelse i bydelens virksomheter. To ansatte i bydelens nærmiljøseksjon har fått konsulent- og sertifiseringskompetanse og vært miljøkonsulenter i bydelens virksomheter i miljøfyrtårnsertifiseringsprosessen. Bydelene bytter i tillegg sertifisørtjenester. Bydelen har nå 20 sertifiserte virksomheter. Det gjenstår sertifisering av 13 virksomheter, hvorav 9 er påbegynt. Av de 13 er fem barnehager som også avventer godkjenning etter forskrift, og fire er SFO, som skal sertifiseres sammen med skolene. Bydelen har i 2007 også begynt arbeidet med å utfordre lokale private bedrifter til å miljøsertifisere seg, blant annet de private barnehagene. Bydelen har planer om informasjonsmøte inneværende år. Bydelene/kommunen er ikke påtenkt å ha en konsulentrolle ved miljøsertifisering av ikkekommunale virksomheter, da private konsulenter med ulik bransjekunnskap må inn der.

Bydelen deltar på nettverksmøter i Prosjekt Grønn kommune.

Bydelen har også i sertifiseringsprosessen tilbudt ½ dags kurs for egne ansatte i miljøkunnskap, for å øke miljøkompetansen, noe ca 200 av bydelens ansatte har deltatt på. For å sikre kontinuitet i bydelens miljøledelse ble miljøledelse i 2007 tatt inn som et eget kapittel i bydelens HMS-håndbok, og det skal rapporteres tertialvis fra virksomhetene også innenfor miljøområdet. Bydelens miljøledelse følges fra sentralt hold opp med miljørevisjon og miljørapportering. Bydelen rapporterte for eksempel i 2007 på antall miljøsertifiserte virksomheter, energiforbruk og CO₂utslipp fra egen bilpark. For bydelens miljørapportering i forbindelse med årsmelding for 2007 vises til utdrag fra årsmeldingen vedlagt.

Miljøprosjekter

Gjennom sitt sertifiseringsarbeid har bydelen nå innført gode rutiner for å stille miljøkrav ved alle innkjøp og bydelen vil i løpet av 2008 bli prøvebydel for prosjekt for økt kildesortering ved alle Omsorgsbygg Oslo KFs eiendommer i bydelen.

Bydelens "Prosjekt plastinnsamling" ble videreført i 2007 og vil bli videreført permanent. (Prøveordningen med innsamling av farlig avfall og plastemballasje fra utvalgte borettslag og sameier i Bydel St. Hanshaugen startet i 2005. Ved utgangen av 2007 deltok 836 boenheter i bydelen i prøveordningen, noe som tilsvarer omtrent 5 % av bydelens befolkning, ca 1500 innbyggere).

Bydelen ønsker også å bli pilot-/oppstartsbydel for innsamling av både plast- og våtorganisk avfall, etter hvert som innsamling starter opp. Bydelen avventer fortsatt svar på om bydelen kommer med i første runde.

Minigjenbruksstasjonen i Pilestredet Park har utvidet sine åpningstider noe og bydelen vil i 2008 forsøke å bidra til at den kan holdes åpen enda mer. Bydelen er videre i diskusjon med Renovasjonsetaten i forbindelse med "Delprosjekt nye minigjenbruksstasjoner".

Bydelen hadde i 2007 et høyt fokus på renhold. Bydelens miljøpatrulje "Bydelsrusken", har også utført ekstra rydding i parker og på gategrunn. Det ble i 2007 bevilget ekstramidler til renhold i bydelens parker, noe som medførte en ekstra innsats i forhold til taggefjerning, renhold og renovasjon. For ekstramidlene vil det i bydelens parker nå i vår komme nye skilter med oppfordring blant annet til å bidra til mindre forsøpling. Teksten på skiltene vil for øvrig også inneholde enkle regler for bruk av parken, i tillegg til noen historiske opplysninger om parken.

Også i 2008 er det bevilget ekstramidler til renhold i bydelen, og bydelen har planer for en best mulig disponering av disse midlene.

Bydelen er valgt ut til å være en av prøvebydelene for beboerparkering i Oslo. Dersom beboerparkering innføres som en fast ordning vil det være et viktig miljøfremmende tiltak i bydelen. Prosjektet, som ledes av Trafikketaten, ser imidlertid ut til å ha stoppet noe opp, og bydelen vil følge opp dette.

Bydelsutvalget tok "Miljøsteget" høsten 2007, og utfordret innbyggere og bydelsansatte til å gjøre det samme. Bydel St. Hanshaugen ble for sin miljøinnsats av Grønn Hverdag Østlandet i desember 2007 kåret til "Oslos Grønneste bydel", for andre år på rad. Bydelen vil inneværende år forsøke å få til fast annonse i alle utgaver av lokalavisen, med oppfordring om å ta miljøsteget.

Det er videre igangsatt et pilotprosjekt som har som mål å tilrettelegge for, veilede og utvikle rutiner for å kjøpe inn, bruke og informere om økologisk mat i Oslo kommunes virksomheter. Prosjektet er bydelsovergripende, men Bydel St. Hanshaugen huser prosjektet og er samtidig med som pilotbydel. Prosjektet har sin forankring i Byøkologisk program 2002 – 2014, som slår fast at økt bruk av økologiske matvarer er et av tiltakene for å øke miljøbevissthet i byen. Prosjektet avsluttes nå i vår.

Miljøvennlig drift av grøntarealer og parker

Bydelen har arbeidet for å legge til rette for gode møteplasser og for forbedringer av det fysiske og sosiale miljøet. Bydelen samarbeidet i 2007 med bydelens innbyggere ved utvikling av plasser og parker, blant annet ved å arrangere møter, deltakelse på befaringer med bydelens befolkning og gjennom brukerundersøkelser om parkene. Som forvalter av mange av bydelens parker, plasser og nærmiljøanlegg har bydelen mulighet for å bidra til å gjøre det offentlige rom trygt og trivelig for alle. Driften gjøres også en miljøvennlig måte uten bruk av sprøytemidler, salt med mer, da drifter også er miljøsertifisert. Bydelen har prioritert å holde anleggene rene; ved hyppigere søppeltømming, innkjøp av flere søppelkasser, grillsøppelkasser, søppelcontainere, taggefjerning i alle parker samt beskjæring av busker for lettere å kunne fjerne søppel. Den nye driftsavtalen om drifting av bydelens parker fra 2007 innebærer en styrking av renholdet i parkene, med søppelplukking daglig i sommersesongen og søppelplukking også i vintersesongen ved snøfattige vintre.

Bydelen har også ansvarliggjort innehavere av serveringssteder samt andre leietagere av fortau og parker til å holde det leide areal rent og ryddig.

Bydelen har også utført nødvendig vedlikeholdsarbeid ved anleggene, som nødvendig beskjeringsarbeid, reparasjon av benker, gjerder og lekeplasser. Videre har man gjennom oppgraderinger av utstyr og nytt utstyr på flere av anleggene, bidratt til å legge til rette for at bydelens befolkning skal kunne være mer fysisk aktiv i nærområdet.

FairTrade bydel

Bydelen vedtok i BUSak 84/07 å bli en FairTrade-bydel.

Bydelens vedtak :

1. Bydel St. Hanshaugen ser det som svært viktig at bydelen blir en pådriver- og foregangsbydel både overfor kommunen og byens øvrige bydeler i arbeidet med å fremme FairTrade.
2. Bydelsutvalget ber derfor bydelsadministrasjonen arbeider aktivt for å gjøre bydel St. Hanshaugen til FairTrade-bydel allerede innen utgangen av 2007
3. Bydelen følger bystyrets oppfordring om å bestille FairTrade (eller tilsvarende) merket kaffe og te til servering på møter og kaffeautomater i Akersbakken 27

Bystyret har vedtatt at Oslo kommune skal arbeide aktivt for å gjøre Oslo til en FairTrade – by innen utgangen av 2008. Bydelen kjenner til at prosjektet i Rådhuset har stoppet opp på grunn av økonomiske årsaker.

Bydelen er kjent med at mange bydeler, og nå i vinter også Bydel Gamle Oslo og Bydel Nordre Aker har fattet vedtak om å bli FairTrade- bydeler. På nettverksmøter i Prosjekt Grønn kommune har FairTradeordningen vært tema, og bydelen anser derfor ikke at behovet er tilstede for at bydelen skal ha en aktiv rolle overfor de andre bydelene. Imidlertid bør bydelen oppfordre kommunen sentralt til å opprette den lokale styringsgruppen for prosjektet slik at Oslo kan bli en FairTrade-by.

Bydelen har arbeidet godt innen egen organisasjon, ved miljøsertifiseringene og anbefalinger om valg av større andel økologisk mat og FairTradeprodukter. Ved bydelens kaffeautomater i Akersbakken 27 benyttes nå økologiske og Fairtradeprodukter. Ut over dette har bydelen tenkt at FairTrade også er et område å ta fatt i for en ny Lokal Agenda 21 gruppe (tenke globalt og handle lokalt).

Bydelens høringsuttalelser

I bydelens uttalelser til plan- og reguleringssaker blir alltid gjort vurderinger i forhold til klima, støy- og luftforurensning. Punkt om at nybygg anbefales tilkoblet fjernvarmeanlegg, der hvor det er mulig, er også fast med i bydelens uttalelser. Bydelsutvalget fattet i BUSak 37/07 følgende vedtak : ”Bydelsutvalget i Bydel St. Hanshaugen anmoder Oslo Sporveier om å legge til rette for et pilotprosjekt med bruk av biogass for bussene på linje 37”.

Byøkologisk program

Det vises til BUSak i april, høring av byøkologisk program 2008-2024 - utvikling av lokale miljøhandlingsplaner. Bydelene har i dagens Byøkologiske program særlig hatt en rolle innenfor miljøsertifisering av kommunale virksomheter. Ved revisjonen av byøkologisk program foreslås bydelen som ansvarlig eller delansvarlig for følgende tiltak : klimavennlige biler i egen virksomhet, CO2 regnskap i egen virksomhet, utvikling av sektorvise klimahandlingsplaner, bildeling i kommunal virksomhet, stimulere til økt bruk av sykkel i kommunal tjeneste, plan for universell utforming, miljøkrav ved alle anskaffelser/miljøeffektive innkjøp i egen virksomhet og et vitalt LA21 Forum.

I tillegg vil bydelene ha en rolle innenfor flere av innsatsområdene i planen og også være delansvarlig for gjennomføring av tiltak ut over det som går frem av forslaget. Det tenkes her spesielt på delansvar innenfor områder og arealer som forvaltes av bydelen, for eksempel parkene. Bydelene har som forvalter av lokalparkene en rolle som ansvarlig for vedlikehold og tilrettelegging for fysisk aktivitet i nærområdene.

Bydelen vil også kunne ha en rolle og medansvar for å gi sine innbyggere tilgang til god informasjon om miljøstatus og sitt miljøarbeid. Bydelen har en unik mulighet til å komme i direkte kontakt med sine beboere, både gjennom kontakten med befolkningen i egne virksomheter, egne internettsider, via lokalavis og gjennom arrangementer, ulike møter og ”stunts” i bydelens regi.

I Byøkologisk program foreslås at miljøkompetansen og - kapasiteten i bydelene skal styrkes for å kunne ivareta arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling (LA21) i bydelen generelt, og til å kunne miljøsertifisere små og mellomstore bedrifter og virksomheter i bydelen i samsvar med Miljøfyrtårnsordningen. Arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling i bydelen er hovedsakelig fordelt på 3 ansatte i bydelen, hvor dette arbeidet utgjør en av mange arbeidsoppgaver. For å kunne ivareta en satsning utover dagens innenfor dette området, vil det måtte kreve en omprioritering av ressursbruken, alternativt tilførsel av større ressurser til dette arbeidet.

Bydelsdirektørens vurdering

Bydelsdirektøren mener at bydelen i dag utfører et solid miljøarbeid i egen organisasjon og også eksternt i dialog med andre etater og mot befolkningen. Bydelsdirektørens vurdering ved høringen av Byøkologisk program var at det kan være behov for en samordning av bydelens miljøarbeid og avklaring av hvilke oppgaver som hører inn under miljøarbeidet i en bydel og hvilke områder og oppgaver det er pålagt andre ansvarlige etater å iverksette tiltak. Bydelsdirektøren mener at forslaget til revisjon av Byøkologisk program klargjør dette noe, og at ansvaret for mange strategier/tiltak innenfor Oslos miljø- og klimasatsning naturlig må ligge på de fagetater som har ansvaret for de ulike områder. Bydelsdirektøren mener at det kommende miljøstrategiseminalet vil måtte avklare bydelens rolle innenfor dette arbeidet.

Bydelsdirektørens forslag til vedtak

Bydelsutvalget tar oversikt over alle klima- og miljøtiltak som gjøres i bydelens regi til orientering.

Tone Frønes
bydelsdirektør

Vedlegg:

Utdrag fra Bydelens årsmelding 2007

Nytt forslag til Byøkologisk program 2008 – 2024 – bydelen som medansvarlig

Arkivsak: 200400481
Arkivkode: 101
Saksbeh: Elin Løvseth

Saksgang	Møtedato	Sak nr.
Eldrerådet	20.05.08	22/08
Helse- og sosialkomiteen	20.05.08	36/08
Råd for funksjonshemmede	20.05.08	22/08
Ungdomsrådet	20.05.08	20/08
Miljø- og byutviklingskomiteen	21.05.08	16/08
Bydelsutvalget	27.05.08	79/08

BYDELENS ARBEID MED KLIMA OG MILJØ

Bydelsdirektørens forslag til vedtak

Bydelsutvalget tar oversikt over alle klima- og miljøtiltak som gjøres i bydelens regi til orientering.

Bydelsutvalget har behandlet saken i møte 27.05.08 og har fattet følgende vedtak

Behandling:

Tilleggsforslag fra Rune Aale-Hansen (H):

Bydelsutvalget viser til at miljøarbeid også krever innsats lokalt og av den enkelte innbygger. Derfor er Lokal Agenda 21-arbeidet viktig. Bydelsutvalget viser til erfaringene som er gjort siden arbeidet ble igangsatt i år 2000, og ber om at dette ivaretas i bydelens nye handlingsplan.

Endringsforslag fra Stian Oen (SV):

Nytt punkt 2.

Bydelsutvalget viser til de tiltak og endringer som er gjennomført innen egen organisasjon på FairTrade-området, og ber bydelsdirektøren avklare om bydelen med dette kan sertifiseres som FairTrade-bydel.

Nytt punkt 3.

Bydelsutvalget minner om vedtak gjort i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2007, der det ble bedt om at det skal utarbeides en klimahandlingsplan for Bydel St. Hanshaugen i løpet av 2008.

Votering:

Bydelsdirektørens forslag punkt 1 enstemmig vedtatt

Endringsforslag fra Oens til nytt punkt 2 enstemmig vedtatt

Endringsforslag fra Oens til nytt punkt 3 vedtatt mot 1 stemmer (F)

Tilleggsforslag fra Aale-Hansen enstemmig vedtatt

Vedtak:

Bydelsutvalget tar oversikt over alle klima- og miljøtiltak som gjøres i bydelens regi til orientering.

Bydelsutvalget viser til de tiltak og endringer som er gjennomført innen egen organisasjon på FairTrade-området, og ber bydelsdirektøren avklare om bydelen med dette kan sertifiseres som FairTrade-bydel.

Bydelsutvalget minner om vedtak gjort i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2007, der det ble bedt om at det skal utarbeides en klimahandlingsplan for Bydel St. Hanshaugen i løpet av 2008.

Bydelsutvalget viser til at miljøarbeid også krever innsats lokalt og av den enkelte innbygger. Derfor er Lokal Agenda 21-arbeidet viktig. Bydelsutvalget viser til erfaringene som er gjort siden arbeidet ble igangsatt i år 2000, og ber om at dette ivaretas i bydelens nye handlingsplan.

RETT UTSKRIFT: 02.06.2008

Arkivsak: 200601279

Arkivkode: 930

Saksbeh: Elin Løvseth

Saksgang	Møtedato
Eldrerådet	22.04.2008
Helse- og sosialkomiteen	22.04.2008
Råd for funksjonshemmede	22.04.2008
Ungdomsrådet	22.04.2008
Oppvekst- og kulturkomiteen	23.04.2008
Miljø- og byutviklingskomiteen	24.04.2008
Bydelsutvalget	29.04.2008

INTERN HØRING AV BYØKOLOGISK PROGRAM 2008-2024 – UTVIKLING AV LOKALE MILJØHANDLINGSPLANER

Sammendrag

Oslos strategi for bærekraftig utvikling ble vedtatt i 2003 og inneholder Miljø- og bærekraftstatus 2002 og Byøkologisk program 2002 – 2014. Dokumentet er førende for Oslo kommunes miljøpolitikk. Politikken revideres en gang hver bystyreperiode. Nå er forslag til nytt Byøkologisk program 2008–2024 ute til høring hos interesseorganisasjoner, offentlige instanser og næringsliv (vedlegg 1). Det nye forslaget bygger videre på dagens Byøkologiske program og dets visjoner. Høringsfristen er satt til 1. mai 2008.

Bakgrunn for saken

I dag er det Byøkologisk program 2002-2014 som sammenfatter Oslos miljøpolitikk (uttrykket vedlegg 1 http://www.friluftsetaten.oslo.kommune.no/forurensning_forsoepling/miljoepolitikk/). Programmet beskriver mål, innsatsområder, strategier og tiltak som Oslo kommune har valgt å arbeide etter for å nå sine mål for Oslomiljøet. Når politikken nå skal revideres tar en utgangspunkt i hvordan miljøsituasjonen i Oslo er nå, og i hvilken retning utviklingen går. Det ble i 2006 laget en rapport om miljø- og bærekraftstatus (sammendrag vedlegg 2, hele rapporten uttrykket vedlegg 2, el. <http://www.friluftsetaten.oslo.kommune.no/publikasjoner/#> Styringsdokumenter). Ut fra denne statusrapporten, gjeldende politikk og innspill fra virksomheter som jobber med miljø i Oslo kommune, har Friluftsetaten nå utarbeidet et forslag til revidert Byøkologisk program.

Saksframstilling

Visjoner for Oslo som bærekraftig by

Da forrige Byøkologisk program ble vedtatt fastsatte bystyret følgende tre visjoner for Oslomiljøet og utvikling av byen:

- Oslo skal være en by i bærekraftig utvikling preget av økonomisk, sosial og kulturell vekst innenfor naturens økologiske bæreevne.

- Vi skal overlevere byen til neste generasjon i en bedre miljøtilstand enn vi selv overtok den.
- Oslo skal være en av verdens mest bærekraftige og miljøvennlige hovedsteder.

Åtte innsatsområder

Programmet skal fortsatt ivareta de tre visjonene ved å sammenfatte og synliggjøre prioriterte satsingsområder. Oslo har valgt å dele opp programmet i åtte innsatsområder (tidligere 6). Under hvert område er det angitt mål, strategier og tiltak. Det er en forutsetning at disse legges til grunn ved utarbeidelse, ajourføring og gjennomføring av alle kommunale planer, programmer og budsjetter innenfor kommunens økonomiske rammer.

De åtte satsingsområdene med tilhørende mål:

1. Oslo skal redusere klimagassutslippene og bedre luftkvaliteten

- 1.1 Oslo skal redusere sine klimagassutslipp med 50 % innen 2030, og bli klimagassnøytral innen 2050
- 1.2 Oslo skal arbeide aktivt for å møte kommende klimaendringer
- 1.3 Oslo skal forbedre den lokale luftkvaliteten
- 1.4 Oslo skal redusere innbyggernes støybelastning

2. Banebyen Oslo skal arbeide for miljøeffektiv mobilitet og transport

- 2.1 Oslo kommune skal tilrettelegge for å kunne bo og arbeide i byen uten bruk av bil
- 2.2 Oslo skal legge til rette for sine myke trafikanter
- 2.3 Oslo skal øke andelen kollektivreiser
- 2.4 Biltrafikken i indre by skal begrenses og parkering på gategrunn reduseres

3. Oslo skal ha en bærekraftig byutvikling, og miljøvennlige bygningsmiljøer og byrom

- 3.1 Oslos arealplanlegging og -forvaltning skal fremme en miljøeffektiv byutvikling i samsvar med gode byøkologiske prinsipper
- 3.2 Nybygg i Oslo skal være energi- og miljøeffektive
- 3.3 Oslos byrom skal bevares, videreutvikles og gjøres grønnere
- 3.4 Oslo skal rydde opp forurenset grunn

4. Oslo skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering

- 4.1 Oslo skal forebygge at avfall oppstår og bidra til økt ombruk
- 4.2 Oslo skal arbeide for økt materialgjenvinning

5. Oslo skal bevare og styrke sin blågrønne struktur

- 5.1 Oslo skal bevare og utvikle det biologiske mangfoldet
- 5.2 Oslo skal bevare og videreutvikle grønnstrukturen med fokus på sammenheng og kvalitet
- 5.3 Elver og bekker skal gjenåpnes og behandles som blågrønne korridorer
- 5.4 Forvaltningen av Oslos vannressurser med drikkevannsforsyning, vassdrag, grunnvann og fjord skal være miljøeffektiv
- 5.5 Friluftsliv og uteundervisning skal ha høy grad av prioritet

6. Oslo skal ha en miljøeffektiv kommuneforvaltning

- 6.1 Oslo skal sikre sine innbyggere og omverden tilgang til god informasjon om miljøstatus og sitt miljøarbeid
- 6.2 Miljøledelse med sertifisering skal brukes for å fremme en miljøeffektiv kommunal forvaltning
- 6.3 Det sikres god faglig koordinering og kvalitetssikring av Oslos miljøarbeid
- 6.4 Oslo kommune skal praktisere miljøeffektive anskaffelser i kommunen
- 6.5 Forvaltning av Oslos eiendommer skal være miljøeffektiv

7. Oslo skal samarbeide med innbyggerne og næringslivet for et bedre miljø

- 7.1 Oslo skal arbeide for et bedre miljø og redusert økologisk fotavtrykk i samarbeid med staten, frivillige organisasjoner og næringslivet
- 7.2 Oslo skal profilere seg som en internasjonalt anerkjent miljøby

8. Oslo skal bidra til og samarbeide for et bedre miljø regionalt, nasjonalt og globalt

- 8.1 Oslo vil samarbeide om bedre miljø og bærekraftig utvikling i regionen
- 8.2 Oslo vil samarbeide med staten for et bedre miljø og bærekraftig utvikling i hovedstaden
- 8.3 Oslo skal ta sin del av ansvaret for et bedre miljø og bærekraftig utvikling i samarbeid med andre storbyer og organisasjoner. Herunder foreslås at Oslo slutter seg til Aalborg Commitments.

Hovedinnsatsområdene i forslaget er en videreføring av dagens satsningsområder. I byøkologisk program 2008- 2024, som er oversendt kommunens ulike etater og bydeler, er det angitt hvilke virksomheter som bør være ansvarlig for gjennomføring, oppfølging og rapportering på de ulike mål og tiltakene. I høringsforslaget som gjennomføres eksternt er kolonnen ansvar tatt ut. Forslag til Byøkologisk program 2008-2024 favner vidt og omfatter mange fagområder. Ikke alle miljø- og bærekrafttema er tatt med. Dette for å sette fokus på de viktigste tiltakene i hvert av de prioriterte innsatsområdene.

Ved høringen bes kommunenes etater, virksomheter og bydeler spesielt se på forslag til hvem som er foreslått som ansvarlige for indikatorene og oppfølging/gjennomføring.

Innsatsområder hvor bydelene eller alle foreslås som delansvarlig

1.1 Oslo skal redusere sine klimagassutslipp med 50 % innen 2030, og bli klimagassnøytral innen 2050

- 1.1.3 Oslo kommune skal øke andelen biler i sin tjeneste med lite eller ingen utslipp av CO2 til 90%. Ved anbudskonkurranser i kollektivtransporten skal det stilles krav til fornybart drivstoff med lave utslipp som for eksempel biometan. **ALLE, UKE, Ruter**
- 1.1.4. For å måle fremskrittet med å redusere klimagassutslipp innføres CO2 regnskap i forhold til vesentlige utslippskilder fra Oslo kommunes virksomheter. **MOS, FRI, ALLE**
- 1.2 **Oslo skal arbeide aktivt for å møte de kommende klimaendringer**
- 1.2.1 Utarbeide sektorvise handlingsplaner for tilpasning til endrede klimaforhold i Osloregionen. Tiltakene nedfelles i aktuelle saker og delplaner. **ALLE**

2.1 Oslo kommune skal tilrettelegge for å kunne bo og arbeide i byen uten bruk av bil.

- 2.1.2 Oslo kommunes virksomheter skal gjennomføre mobilitetsplanlegging i egen virksomhet.

(som Göteborg). Oslo kommune skal stimulere staten og næringslivet til å gjennomføre mobilitetsplanlegging i egne virksomheter og eventuelt delta i prosjektet Mobility Oslo. Informasjon om prinsippene for bildeling vil være en naturlig del av mobilitetsrådgiving.

ALLE, SAM v/Mobility Oslo

2.2 Oslo skal legge tilrette for sine myke trafikanter

2.2.4 Oslo kommune skal fortsette å stimulere til økt bruk av sykkel i egen tjeneste. Sykkelgodtgjørelsen for bruk av egen sykkel i Oslo kommunens tjeneste videreføres og gjøres bedre kjent. **FIU, ALLE**

2.2.5 Det utarbeides en egen plan for universell utforming basert på en vurdering av forholdene for fotgjengere i de ulike bydelene med forslag til kart og andre tiltak for å gjøre det enklere og tryggere å ta seg frem i Oslo. Utforming av det offentlige uterom, inklusive gater, veier og plasser skal være inkluderende for alle mennesker, uavhengig av alder og ferdigheter. **PBE, SAM, Bydelene**

3.1 Oslos arealplanlegging og -forvaltning skal fremme en miljøeffektiv byutvikling i samsvar med gode byøkologiske prinsipper

3.1.3 Oslo kommune skal prioritere opprusting av miljøforholdene i de mest utsatte bydeler, bo- og nærmiljøer. Intensjonsavtalen mellom stat og kommune om Groruddalssatsingen over 10 år prioriteres med vekt på bærekraftig utvikling, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår gjennom fire handlingsprogrammer:

Miljøvennlig transport i Groruddalen,

Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø,

Bolig-, by, og stedsutvikling og

Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering.

Bydelene, PBE, SAM, FRI, HEV, IDE, KUE

5.2 Oslo skal bevare og videreutvikle grønnstrukturen med fokus på sammenheng og kvalitet

5.2.4 Sikre arealer til skolehager og parselhager. Økt bruk av disse skal forankres i kommunal forvaltning **PBE/BYDELENE**

5.3 Elver og bekker skal gjenåpnes og behandles som blågrønne korridorer

5.3.1 Rørlagte elve- og bekkestrekninger skal åpnes der det er mulig. Gjenåpnet trasé skal om mulig følge vassdragets historiske løp. Det skal være en oppdatert oversikt over prioriterte åpningsprosjekter og forventet fremdriftsplan for disse. Elver og bekker renses.

Vassdragenes selvrensningsevne evne til å forbygge forurensningskader skal forbedres ved å gjenåpne gamle elve- og bekkelukninger, infiltrere og fordøye forurenset overvann før det ledes til elv og bekk. **VAV,FRI,bydelene**

6.4 Oslo kommune skal praktisere miljøeffektive anskaffelser

6.4.1 Stille relevante miljøkrav ved alle anskaffelser til kommunen, med integrering av hensyn til miljømessige konsekvenser og livssyklus-kostnader i planleggingsfasen av innkjøp. Rettferdig og etisk handel skal også vektlegges. Ved opprettelse av anskaffelseskomiteer skal nødvendig miljøkompetanse sikres. **UKE,ALLE**

6.4.3 Følgende tiltak gjennomføres som viktige ledd i arbeidet for miljøeffektive innkjøp.

- Prosjektet "Økologisk mat i Oslo kommunes virksomheter" søkes videreført med støtte fra Statens landbruksforvaltning. Innen 2015 skal 15 % av matinnkjøp til bruk i kommunal tjeneste være økologisk.
- strøm til bruk i Oslo kommunes tjeneste skal være sertifisert som fornybar
- innkjøp av produkter som inneholder stoffer på SFTs obs- og stofflister skal i hovedsak ikke forekomme.
- Ved innkjøp skal det velges miljømerkede produkter (Svanen eller EUblomsten) der det er mulig.
- Ved innkjøp av transporttjenester skal det stilles krav om at tilbyder leverer tjeneste med miljøtilpassede biler, der det er mulig.
- Leverandører av produkter som omfattes av returselskapenes ordninger
UKE, MOS, ALLE

7.1 *Oslo skal arbeide for et bedre miljø og redusert økologisk fotavtrykk i samarbeid med staten, frivillige organisasjoner og næringslivet*

- 7.1.2 Lokal Agenda 21 arbeidet i bydelene styrkes for å oppnå for bedre miljø og bærekraftig lokalsamfunnsutvikling i bydelene. Bydelenes deltagelse i KS programmet Livskraftige lokalsamfunn vil kunne være en viktig stimulans i denne sammenheng. Det søkes videreutviklet LA 21/medvirkningsfora med deltagelse fra kommunen, skolene, næringslivet, lokale organisasjoner og evt. aktuelle kompetansemiljøer i de bydeler som ikke har dette. **Bydelene**

Bydelsdirektørens vurdering

Av ovennevnte går frem at bydelene tenkes ha en rolle innen flere av innsatsområdene også i det reviderte Byøkologisk program 2008-2024. Bydelsdirektøren ser at bydelen vil kunne ha en rolle innenfor de områder hvor det er skissert i planen; klimavennlige biler i egen virksomhet, CO2 regnskap i egen virksomhet, utvikling av sektorvise klimahandlingsplaner, bildeling i kommunal virksomhet, stimulere til økt bruk av sykkel i kommunal tjeneste, plan for universell utforming, miljøkrav ved alle anskaffelser/miljøeffektive innkjøp i egen virksomhet og et vitalt LA21 Forum.

Bydelsdirektøren ser av planen at det er ett nytt område hvor bydelen forventes å ha en rolle. Bydelen har for eksempel i dag ikke noe ansvar for verken skolehager eller parselhager. "Økt bruk av disse skal forankres i kommunal forvaltning". Mulig tenkes det at bydelen kan ha en mer aktiv rolle i forvaltning av disse områdene. Bydelsdirektøren ser at dette vil være interessant, men at det vil utgjøre et ekstraarbeid innenfor et område som bydelen vil mangle kompetanse.

Bydelsdirektøren mener at bydelene vil ha en rolle innenfor flere av innsatsområdene i planen og også vil være delansvarlig for gjennomføring av tiltak ut over det som går frem av forslaget. Bydelsdirektøren tenker her spesielt på delansvar innenfor områder og arealer som forvaltes av bydelen, for eksempel parkene.

Bydelsdirektøren mener at bydelen derfor har en klar rolle og medansvar innenfor delmål 3.3 – "Oslos byrom skal bevares, videreutvikles og gjøres grønnere", tiltakene 3.3.1 – 3.3.5. Bydelen har overtatt forvaltning og drift av parker og plasser i bydelen fra Friluftsetaten og mener at dette må gå frem her.

Bydelsdirektøren mener videre at bydelene har en rolle og medansvar også innenfor delmål 5.5 – "Friluftsliv og uteundervisning skal ha høy grad av prioritet", tiltakene 5.5.1 – 5.5.3. Bydelene har som forvalter av lokalparkene en rolle som ansvarlig for vedlikehold og tilrettelegging for fysisk aktivitet i nærområdene. Barnehagene forvaltes forøvrig av bydelene og ved miljøsertifisering av barnehager er det i dag krav om miljøundervisning og 100-metersskog.

Bydelsdirektøren mener videre at bydelene også har en rolle og medansvar innenfor delmål 6.1 – ”Oslo skal sikre sine innbyggere og omverden tilgang til god informasjon om miljøstatus og sitt miljøarbeid”, tiltakene 6.1.1 og 6.1.3. Bydelen har en unik mulighet til å komme i direkte kontakt med sine beboere, både gjennom kontakten med befolkningen i egne virksomheter, egne internettsider, via lokalavis og gjennom arrangementer, ulike møter og ”stunts” i bydelens regi.

Bydelene har også en rolle i arbeidet med innføring av miljøledelse i kommunen. Bydelene legger ned et betydelig arbeid ved sertifiseringen av kommunens virksomheter, både som konsulenter og som sertifisører. Innføring av miljøledelse i Oslo kommunes virksomheter gjennom miljøsertifisering er i dag avhengig av bydelenes medvirkning. Det bør derfor under delmål 6.2 presiseres bydelens rolle/medansvar.

Under delmål 6.3, ”Det sikres god faglig koordinering og kvalitetssikring av Oslos miljøarbeid” er det skissert i tiltak 6.3.3 at miljøkompetansen og -kapasiteten i bydelene skal styrkes for å kunne ivareta arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling (LA21) i bydelen generelt, og til å kunne miljøsertifisere små og mellomstore bedrifter og virksomheter i bydelen i samsvar med Miljøfyrtårnsordningen. Som ansvarlig for gjennomføring er oppført MOS (Byrådsavdeling for miljø- og samferdsel). Bydelsdirektøren synes forslaget er viktig, men tror ikke at dette kan gjennomføres uten at også Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester gjøres medansvarlig. Dersom bydelene skal ha økt fokus og en større rolle innen arbeid med miljøspørsmål og -tiltak, må svært mange av bydelene tilføres ressurser til dette.

Bydelens miljøarbeid og -handlingsplaner

Med bakgrunn i høringsdokumentet, hovedutfordringer i bydelens Strategiske plan, vedtak om å utarbeide både lokal klimahandlingsplan og Lokal Agenda 21 plan for miljø og bærekraftig utvikling, ser bydelsdirektøren at det kan være behov for en samordning av bydelens miljøarbeid og avklaring av hvilke oppgaver som hører inn under miljøarbeidet i en bydel og hvilke områder og oppgaver det er pålagt andre ansvarlige etater å iverksette tiltak. Bydelsdirektøren ser at forslaget til revisjon av Byøkologisk program klargjør dette noe. Ansvar for mange strategier/tiltak må naturlig ligge på de fagetater som har ansvaret for de ulike områder. Det kan imidlertid også være områder hvor bydelen bør ha en medspillerrolle og som deltager i prosjekter ledet av andre.

Bydelsdirektøren vil nedenfor belyse dette noe mer.

Strategisk plan

Bydelsutvalget vedtok i desember 2008 Strategisk plan for perioden 2008- 2011. Hovedutfordring 1 i bydelens strategiske plan for denne perioden er : Nærmiljøarbeid: folkehelse, bærekraftig utvikling, trygghet og aktivitet, med hovedmål at bydelen skal være en trygg og god plass å bo og oppholde seg i.

Strategiene for å nå dette målet er at bydelen skal:

- 1: Skape og utvikle sosiale møteplasser og lokale nettverk for innbyggere i bydelen.
- 2: Bidra til å redusere helseforskjeller ved å bedre helsen til utsatte grupper.
- 3: Legge til rette for frivillig engasjement i nærmiljøet.
- 4: Videreføre bydelens miljøkompetanse og fortsatt være en foregangsbydel for bærekraftig utvikling.
- 5: Utarbeide en egen klimahandlingsplan for bydelen, og innføre kildesortering og materialgjenvinning av plast og matavfall i tillegg til glass og papir.
- 6: Bidra til en ren by, og til at tagging og graffiti ikke utøves på private eller offentlige bygninger.

Som det går frem over har bydelen vedtatt strategier for perioden 2008-2011 innen miljø, klima og bærekraft. Bydelen har for 2008, i de ulike avdelingens årsplaner, tatt inn tiltak som vil bidra til å nå hovedutfordringen i strategisk plan.

Lokal klimahandlingsplan

En av strategiene i bydelens strategiske plan er utarbeidelse av lokal klimahandlingsplan. Strategien kan delvis inndeckes under forslag til tiltak i nytt Byøkologisk program; ”utvikling av sektorvise klimahandlingsplaner”.

Bydelsdirektøren mener at føringer for lokale klimahandlingsplaner vil være ulike sentrale styringsdokumenter på området.

Byøkologisk program vil være et førende dokument, sammen med Miljøstatus for 2007, som gir en oppdatert oversikt over miljøtilstanden i Oslo. Den gir også en god oversikt over utførte miljøtiltak i perioden 2002- 2006, samt nyttig kunnskap om hva som gir størst nytteeffekt av igangsatte miljøtiltak.

Senere i vår vil komme på høring revisjon av Klima- og energihandlingspakken for Osloområdet, med sikte på bystyrebehandling til høsten. Denne planen vil også være et viktig førende dokument for bydelens arbeid med lokal klimahandlingsplan.

CIENS rapport 1- 2007, Tilpassninger til klimaendringer i Osloregionen, vil også kunne være et nyttig bakgrunnsdokument for utvikling av lokale planer innen dette området (uttrykket vedlegg 3).

Lokal Agenda 21 handlingsplan

Bydelen etablerte i år 2000 et Lokal Agenda 21 forum. Opprettelse av lokale LA 21 forum har sin bakgrunn i miljøtoppmøtet i Rio de Janeiro i 1992, hvor det ble vedtatt et sett prinsipper som skulle være retningslinjer for framtidig utvikling, Agenda 21. I kap. 28 i Agenda 21 oppfordres alle lokale myndigheter til å gå i dialog med sine innbyggere, organisasjoner og næringsliv for å utvikle lokale handlingsplaner for bærekraftig utvikling i lokalsamfunnet. Lokal Agenda 21 – Tenke globalt, handle lokalt.

Bydelen har siden 2000 hatt et LA21 forum, med representanter fra beboere i bydelen, bydelsutvalget, administrasjonen og representanter fra enkelte oppnevnte råd og organisasjoner i bydelen som er interessert i en lokal, bærekraftig utvikling. Mandatet for LA21 forum: Lokal Agenda skal være et samarbeidsforum som tar initiativ for en lokal bærekraftig utvikling”. I april 2001 vedtok bydelsutvalget den første handlingsplan for bydelens arbeid med bærekraftig utvikling i bydelen (vedlegg 2, eksempel på handlingsplan for Lokal Agenda 21, hovedmål 2004 – 2007, årsmål 2004).

Forumet har imidlertid ikke fungert helt tilfredsstillende de senere år, da dets arbeid har vært mye styrt av tiltak som har vært igangsatt gjennom bydelens virksomhet. Da bydelsutvalget i mars 2006 behandlet sak om organisering av Lokal Agenda 21-arbeidet i bydelen, var dette for å endre organiseringen med tanke på å aktivisere befolkningen mer direkte i arbeidet. Lokal Agenda 21 forum skal i større grad enn før invitere til åpne temamøter, slik at bydelens befolkning kan delta i møter og bidra innenfor det tema/ tiltak som er i den enkeltes interesse. Forumet skal imidlertid fortsatt lage en handlingsplan og informere bydelsutvalget om sitt arbeid.

Bydelsdirektøren ser at det i forslaget til det reviderte Byøkologisk program er tatt inn at bydelens arbeid med Lokal Agenda 21 skal styrkes. Et godt fungerende Lokal Agenda 21 forum vil kunne være en viktig medspiller i å nå Strategisk plans hovedutfordring 1, strategi 1,3, 4 og 5. Å skape gode møteplasser, initiere og bidra til å legge til rette for forbedringer av det fysiske og sosiale miljøet, samt å bidra til å skape en bevisst holdning til forbruk og miljøarbeid blant bydelens innbyggere er aktuelle tiltaksområder for beboermedvirkning.

Med bakgrunn i ansvar og oppgaver som pålegges bydelen i Byøkologisk program samt statlige og sentrale klimahandlingsplaner ser bydelsdirektøren at de sentrale planene må bli føringer for de lokale strategiene og det lokale miljøarbeidet. I denne sammenheng vil bydelsdirektøren foreslå for bydelsutvalget at det arrangeres et miljøstrategiseminar for bydelsutvalget/bydelens politikere, Lokal Agenda forum og bydelens administrasjon. Bydelsdirektøren viser her til at det også tidligere, i 2000, ble avholdt et slikt seminar for å avklare retningen i miljøarbeidet i bydelen og for Lokal Agenda 21. Bydelsdirektøren vil foreslå at seminaret også denne gang ledes av Stiftelsen Idebanken, som innehar stor erfaring i bidra til lokale utviklingsprosesser ved blant annet å formidle eksempler og erfaringer fra lokalt bærekraftsarbeid andre steder. Bydelsdirektøren mener at seminaret også bør inneholde innspill fra miljøvernleder i Oslo. Bydelsdirektøren vil anbefale at seminaret avholdes i juni måned, alternativt ultimo august måned.

Bydelsdirektørens forslag til vedtak

1. Av forslaget til Byøkologisk program 2008-2024 går frem at bydelene tenkes ha en rolle innen flere av innsatsområdene i programmet. Bydelsutvalget ser at bydelen forventes å ha en rolle særlig innen mange områder innenfor egen virksomhet som ; innføring av klimavennlige biler i egen virksomhet, CO2 regnskap i egen virksomhet, utvikling av sektorvise klimahandlingsplaner, bildeling i kommunal virksomhet, stimulere til økt bruk av sykkel i kommunal tjeneste, plan for universell utforming, miljøkrav ved alle anskaffelser/ miljøeffektive innkjøp i egen virksomhet og å ha et vitalt LA21 Forum. De fleste av de ovennevnte tiltak vil være en naturlig del av innføring av miljøledelse i all kommunal virksomhet, og hvor bydelen vil følge opp sentrale føringer og krav.
2. Bydelsutvalget ser av planen at det er ett nytt område hvor bydelen forventes å ha en rolle. Bydelen har for eksempel i dag ikke noe ansvar for verken skolehager eller parsellhager. Mulig tenkes det at bydelen kan ha en mer aktiv rolle i forvaltning av disse områdene. Bydelsutvalget ser at dette vil være interessant, men at det også vil være innenfor et område som bydelen i dag ikke har kompetanse.
3. Bydelsutvalget mener at bydelene vil ha en rolle innenfor flere av innsatsområdene i planen og også være delansvarlige for gjennomføring av tiltak ut over det som går frem av forslaget. Bydelsutvalget vil her spesielt peke på at bydelen må ha delansvar innenfor områder og arealer som forvaltes av bydelen, for eksempel parkene. Bydelsutvalget mener at bydelen har en klar rolle og medansvar innenfor delmål 3.3 – ”Oslo byrom skal bevares, videreutvikles og gjøres grønnere”, tiltakene 3.3.1 – 3.3.5. Bydelen har overtatt forvaltning og drift av parker og plasser i bydelen fra Friluftsetaten og mener at dette må gå frem her.

Bydelsutvalget mener videre at bydelene har en rolle og medansvar også innenfor delmål 5.5 – ”Friluftsliv og uteundervisning skal ha høy grad av prioritet”, tiltakene 5.5.1 – 5.5.3. Bydelene har som forvalter av lokalparkene en rolle som ansvarlig for vedlikehold og tilrettelegging for fysisk aktivitet i nærområdene. Barnehagene forvaltes forøvrig av bydelene og ved miljøsertifisering av barnehager er det i dag krav om miljøundervisning og 100-metersskog.

4. Bydelsutvalget mener videre at bydelene også har en rolle og medansvar innenfor delmål 6.1 – "Oslo skal sikre sine innbyggere og omverden tilgang til god informasjon om miljøstatus og sitt miljøarbeid", tiltakene 6.1.1 og 6.1.3. Bydelen har en unik mulighet til å komme i direkte kontakt med sine beboere, både gjennom kontakten med befolkningen gjennom egne virksomheter, egne internettsider, via lokalavis og gjennom arrangementer, ulike møter og "stunts" i bydelens regi.
5. Bydelene har også en rolle i arbeidet med innføring av miljøledelse i kommunen. Bydelene legger ned et betydelig arbeid ved sertifisering av kommunens virksomheter, både som konsulenter for egne virksomheter og som sertifisører for andre bydelers og etaters virksomheter. Innføring av miljøledelse i Oslo kommunes virksomheter gjennom miljøsertifisering er i dag avhengig av bydelenes medvirkning. Det bør derfor under delmål 6.2 presiseres bydelens rolle/medansvar.
6. Under delmål 6.3 , "Det sikres god faglig koordinering og kvalitetssikring av Oslos miljøarbeid" er det skissert i tiltak 6.3.3 at miljøkompetansen og - kapasiteten i bydelene skal styrkes for å kunne ivareta arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling (LA21) i bydelen generelt, og til å kunne miljøsertifisere små og mellomstore bedrifter og virksomheter i bydelen i samsvar med Miljøfyrtårnordningen. Som ansvarlig for gjennomføring er oppført Byrådsavdeling for miljø- og samferdsel. Bydelsutvalget synes forslaget er viktig, men tror ikke at dette kan gjennomføres uten at også Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester gjøres medansvarlig. Dersom bydelene skal ha økt fokus og en større rolle innen arbeid med miljøspørsmål og - tiltak, må svært mange av bydelene tilføres ressurser til dette.
7. Bydelsutvalget ser at det kan være behov for en samordning av bydelens miljøarbeid og avklaring av hvilke oppgaver som hører inn under miljøarbeidet i en bydel og hvilke områder og oppgaver det er pålagt andre ansvarlige etater å iverksette tiltak. Med bakgrunn i høringsdokumentet, hovedutfordringer i bydelens Strategiske plan, vedtak om å utarbeide både lokal klimahandlingsplan og Lokal Agenda 21plan for miljø og bærekraftig utvikling ber bydelsutvalget om at bydelen arrangerer et miljøstrategiseminar for bydelens politikere, Lokal Agenda forum og bydelens administrasjon.

Tone Frønes
bydelsdirektør

Vedlegg:

Høringsdokument - Byøkologisk program 2008-2024

Sammendrag av Miljø- og bærekraftstatus for Oslo 2006

Handlingsplan for Lokal Agenda 21, hovedmål 2004-2007, Årsmål 2004

Utrykket vedlegg:

Byøkologisk program 2002-2014

Miljø- og bærekraftstatus for Oslo 2006

CIENS rapport 1- 2007, Tilpassninger til klimaendringer i Osloregionen

Arkivsak: 200601279
Arkivkode: 930
Saksbeh: Elin Løvseth

Saksgang	Møtedato	Sak nr.
Eldrerådet	22.04.08	15/08
Helse- og sosialkomiteen	22.04.08	27/08
Råd for funksjonshemmede	22.04.08	16/08
Ungdomsrådet	22.04.08	15/08
Oppvekst- og kulturkomiteen	23.04.08	18/08
Miljø- og byutviklingskomiteen	24.04.08	10/08
Bydelsutvalget	29.04.08	50/08

HØRING AV BYØKOLOGISK PROGRAM 2008-2024 - UTVIKLING AV LOKALE MILJØHANDLINGSPLANER

Bydelsdirektørens forslag til vedtak

1. Av forslaget til Byøkologisk program 2008-2024 går frem at bydelene tenkes ha en rolle innen flere av innsatsområdene i programmet. Bydelsutvalget ser at bydelen forventes å ha en rolle særlig innen mange områder innenfor egen virksomhet som ; innføring av klimavennlige biler i egen virksomhet, CO2 regnskap i egen virksomhet, utvikling av sektorvise klimahandlingsplaner, bildeling i kommunal virksomhet, stimulere til økt bruk av sykkel i kommunal tjeneste, plan for universell utforming, miljøkrav ved alle anskaffelser/ miljøeffektive innkjøp i egen virksomhet og å ha et vitalt LA21 Forum.
De fleste av de ovennevnte tiltak vil være en naturlig del av innføring av miljøledelse i all kommunal virksomhet, og hvor bydelen vil følge opp sentrale føringer og krav.
2. Bydelsutvalget ser av planen at det er ett nytt område hvor bydelen forventes å ha en rolle. Bydelen har for eksempel i dag ikke noe ansvar for verken skolehager eller parselhager. Mulig tenkes det at bydelen kan ha en mer aktiv rolle i forvaltning av disse områdene. Bydelsutvalget ser at dette vil være interessant, men at det også vil være innenfor et område som bydelen i dag ikke har kompetanse.
3. Bydelsutvalget mener at bydelene vil ha en rolle innenfor flere av innsatsområdene i planen og også være delansvarlige for gjennomføring av tiltak ut over det som går frem av forslaget. Bydelsutvalget vil her spesielt peke på at bydelen må ha delansvar innenfor områder og arealer som forvaltes av bydelen, for eksempel parkene.
Bydelsutvalget mener at bydelen har en klar rolle og medansvar innenfor delmål 3.3 – ”Oslos byrom skal bevares, videreutvikles og gjøres grønnere” , tiltakene 3.3.1 – 3.3.5. Bydelen har overtatt forvaltning og drift av parker og plasser i bydelen fra Friluftsetaten og mener at dette må gå frem her.

Bydelsutvalget mener videre at bydelene har en rolle og medansvar også innenfor delmål 5.5 – ”Friluftsliv og uteundervisning skal ha høy grad av prioritet”, tiltakene 5.5.1 – 5.5.3. Bydelene har som forvalter av lokalparkene en rolle som ansvarlig for vedlikehold og tilrettelegging for fysisk aktivitet i nærområdene. Barnehagene forvaltes forøvrig av bydelene og ved miljøsertifisering av barnehager er det i dag krav om miljøundervisning og 100-metersskog.

4. Bydelsutvalget mener videre at bydelene også har en rolle og medansvar innenfor delmål 6.1 – ”Oslo skal sikre sine innbyggere og omverden tilgang til god informasjon om miljøstatus og sitt miljøarbeid”, tiltakene 6.1.1 og 6.1.3. Bydelen har en unik mulighet til å komme i direkte kontakt med sine beboere, både gjennom kontakten med befolkningen gjennom egne virksomheter, egne internettsider, via lokalavis og gjennom arrangementer, ulike møter og ”stunts” i bydelens regi.
5. Bydelene har også en rolle i arbeidet med innføring av miljøledelse i kommunen. Bydelene legger ned et betydelig arbeid ved sertifiseringen av kommunens virksomheter, både som konsulenter for egne virksomheter og som sertifisører for andre bydelers og etaters virksomheter. Innføring av miljøledelse i Oslo kommunes virksomheter gjennom miljøsertifisering er i dag avhengig av bydelenes medvirkning. Det bør derfor under delmål 6.2 presiseres bydelens rolle/medansvar.
6. Under delmål 6.3, ”Det sikres god faglig koordinering og kvalitetssikring av Oslos miljøarbeid” er det skissert i tiltak 6.3.3 at miljøkompetansen og - kapasiteten i bydelene skal styrkes for å kunne ivareta arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling (LA21) i bydelen generelt, og til å kunne miljøsertifisere små og mellomstore bedrifter og virksomheter i bydelen i samsvar med Miljøfyrtårnordningen. Som ansvarlig for gjennomføring er oppført Byrådsavdeling for miljø- og samferdsel. Bydelsutvalget synes forslaget er viktig, men tror ikke at dette kan gjennomføres uten at også Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester gjøres medansvarlig. Dersom bydelene skal ha økt fokus og en større rolle innen arbeid med miljøspørsmål og - tiltak, må svært mange av bydelene tilføres ressurser til dette.
7. Bydelsutvalget ser at det kan være behov for en samordning av bydelens miljøarbeid og avklaring av hvilke oppgaver som hører inn under miljøarbeidet i en bydel og hvilke områder og oppgaver det er pålagt andre ansvarlige etater å iverksette tiltak. Med bakgrunn i høringsdokumentet, hovedutfordringer i bydelens Strategiske plan, vedtak om å utarbeide både lokal klimahandlingsplan og Lokal Agenda 21-plan for miljø og bærekraftig utvikling ber bydelsutvalget om at bydelen arrangerer et miljøstrategiseminar for bydelens politikere, Lokal Agenda forum og bydelens administrasjon.

Bydelsutvalget har behandlet saken i møte 29.04.08 og har fattet følgende vedtak

Behandling:

Tilleggsforslag fra Rune Aale-Hansen (H) for H og V:
til punkt 7.

Bydelsutvalget er opptatt av å sikre lokal forankring av Lokal Agenda 21-arbeidet og ønsker primært at Lokal Agenda 21 Forum ledes av en beboer i bydelen med stort miljøengasjement.
til nytt punkt 8